בע"ה

גליון מ"ג | י"ה-ח"י אדר

לִשְׁקֹד

עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם

שִׁעוּרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנָיוֹת

כְּתַקָּנַת מוֹרֵנוּ וְרַבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת כִּי־תִשָּׂא־פָּרָה תשפ"ו

נ"ך: חבקוק א׳-ג׳; צפניה א׳-ג׳; חגי פרק א׳

משנה: זבחים פרק ג׳

שיעור שבועי: עומק האמונה במשה

הוספות: חת"ת // לוח הילולא דצדיקיא // סיפור חסידי

הקדמת המערכת

שבוע טוב ומבֹרך, לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

השבוע, בו חלים ימי הפורים הקדושים, נלמד בנ"ך היומי את הספרים חבקוק וצפניה ונתחיל את ספר חגי; פרק המשנה השבועי הוא פרק ג' במסכת זבחים; וכמובן - חת"ת על הסדר...

בשיעור השבועי חזרנו להרגלנו, ללמוד בכל שבוע את ה'מעין גנים-סדרה ג'', והשבוע נלמד על עומק האמונה במשה. הסיפור החסידי השבוע - סיפור מיוחד על על הגאון הצדיק רבי משה פיינשטיין זיעוכי"א.

בברכת א פריילאעכן ליכטיגע פורים!

המערכת

***

למנויים, לקבלת הגליון באימייל, לתרומות, הערות והארות - noam23@gmail.com
|| עריכה: נעם אליה גרוסברג // הפקה: עפר זמיר בן יעקב ||

🗓️🥂 טבלת הלִמוד להדש אדר 🎭📖

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	ששי	שבת קדש
כ"ח שבט יונה א'	**כ"ט שבט** יונה ב'	**ל' שבט** **אדר"ח אדר** יונה ג'	א' אדר **בדר"ח אדר** יונה ד'	**ב' אדר** מיכה א'	**ג' אדר** מיכה ב'	**ד' אדר** **תרומה** מיכה ג' זבחים פ"א
ה' אדר מיכה ד'	**ו' אדר** מיכה ה'	**ז' אדר** **הילולת** **מרע"ה** מיכה ו'	**ח' אדר** מיכה ז'	**ט' אדר** נחום א'	**י' אדר** נחום ב'	**י"א אדר** **תצוה-זכור** נחום ג' זבחים פ"ב
י"ב אדר חבקוק א'	**י"ג אדר** **התועדות** **פורים** חבקוק ב'	**י"ד אדר** **פורים פרזות** חבקוק ג'	**ט"ו אדר** **פורים** **דמוקפין** צפניה א'	**ט"ז אדר** צפניה ב'	**י"ז אדר** צפניה ג'	**ח"י אדר כי־תשא-פרה** חגי א' זבחים פ"ג
י"ט אדר **יום המאסר** חגי ב'	**כ' אדר** זכריה א'	**כ"א אדר** זכריה ב'	**כ"ב אדר** זכריה ג'	**כ"ג אדר** זכריה ד'	**כ"ד אדר** זכריה ה'	**כ"ה אדר** **ויקהל־** **פקודי־** **החודש** זכריה ו' זבחים פ"ד
כ"ו אדר זכריה ז'	**כ"ז אדר** זכריה ח'	**כ"ח אדר** זכריה ט'	**כ"ט אדר** זכריה י'	**א' ניסן** **ר"ח ניסן** זכריה י"א	**ב' ניסן** זכריה י"ב	**ג' ניסן** **ויקרא** זכריה י"ג זבחים פ"ה

יום ראשון // י"ב אדר

חומש - ראשון פרשת כי תשא

(יא) {פ} וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל֮ לִפְקֻדֵיהֶם֒ וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַייָ בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם:

כי תשא - לשון קבלה, כתרגומו. כשתחפוץ לקבל סכום מניינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגולגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מיניינם. **ולא יהיה בהם נגף** - שבמניין שולט בהן עין הרע, והדֶבר בא עליהן, כמו שמצינו בימי דוד (שמואל ב כ"ד).

(יג) זֶה֙ יִתְּנ֔וּ כָּל־הָעֹבֵ֖ר עַל־הַפְּקֻדִּ֑ים מַחֲצִ֣ית הַשֶּׁ֔קֶל בְּשֶׁ֥קֶל הַקֹּ֖דֶשׁ עֶשְׂרִ֣ים גֵּרָ֑ה הַשֶּׁ֙קֶל֙ מַחֲצִ֣ית הַשֶּׁ֔קֶל תְּרוּמָ֖ה לַייָ:

זה יתנו - הראהו כמין מטבע של אש, ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו: כזה יתנו. **העובר על הפקודים** - דרך המונין מעבירין את הנימנין זה אחר זה, וכן לשון: כל אשר יעבר תחת השבט (ויקרא כ"ז, ל"ב), וכן: תעברנה הצאן על ידי מונה (ירמיהו ל"ג, י"ג). **מחצית השקל בשקל הקדש** - במשקל השקל שקצבתי לך בו לשקול שקלי קדש, כגון: שקלים האמורים בפרשת ערכין ושדה אחזה (ויקרא כ"ז). **עשרים גרה השקל** - עכשיו פירש לך כמה הוא. **גרה** - לשון מעה, וכן בשמואל: יבא להשתחוות לו לאגורת כסף וככר לחם (שמואל א ב', ל"ו). **עשרים גרה השקל** - השלם, שהשקל ארבעה זוזים, וזוז מתחילתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שתות והעלוהו לשש מעה כסף. ומחצית השקל הזה שאמרתי לך יתנו תרומה לי"י.

(יד) כֹּ֚ל הָעֹבֵ֣ר עַל־הַפְּקֻדִּ֔ים מִבֶּ֖ן עֶשְׂרִ֣ים שָׁנָ֑ה וָמָ֣עְלָ֔ה יִתֵּ֖ן תְּרוּמַ֥ת יְיָ:

מבן עשרים שנה ומעלה - לימדך כאן שאין פחות מבן עשרים יוצא בצבא, ונמנה בכלל אנשים.

(טו) הֶעָשִׁ֤יר לֹא־יַרְבֶּה֙ וְהַדַּ֣ל לֹ֔א יַמְעִ֖יט מֶמַּחֲצִ֣ית הַשֶּׁ֑קֶל לָתֵ֣ת אֶת־תְּרוּמַ֣ת יְיָ֔ לְכַפֵּ֖ר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶֽם:

לכפר על נפשותיכם - שלא תנגפו על ידי המניין. דבר אחר: לכפר על נפשתיכם - לפי שרמז להם כאן שלש תרומות, שנכתב כאן תרומת י"י שלש פעמים (שמות ל', י"ג-ט"ו): אחת - תרומת אדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלו למאת ככר, כמה שנאמר: וכסף פקודי העדה מאת ככר (שמות ל"ח, כ"ה). ומהן נעשו האדנים, שנאמר: ויהי מאת ככר הכסף (שמות ל"ח, כ"ז). והשניה - אף היא על ידי מניין שמנאם משהוקם המשכן, הוא המניין האמור בתחילת חומש הפיקודים: באחד לחדש השני בשנה השנית (במדבר א', א'), ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה, והושוו בהן עניים ועשירים. ועל אותה תרומה נאמר: לכפר על נפשותיכם, שהקרבנות לכפרה הן באין. והשלישית - היא תרומת המשכן, כמה שנאמר: כל מרים תרומת כסף ונחשת (שמות ל"ה, כ"ד), ולא היתה יד כולן שוה בה, אלא איש מה שנדבו לבו.

(טז) וְלָקַחְתָּ֞ אֶת־כֶּ֣סֶף הַכִּפֻּרִ֗ים מֵאֵת֙ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל וְנָתַתָּ֥ אֹתוֹ֙ עַל־עֲבֹדַ֣ת אֹ֔הֶל מוֹעֵ֖ד וְהָיָ֣ה לִבְנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֗ל לְזִכָּר֤וֹן לִפְנֵי֙ יְ֣הוָ֔ה לְכַפֵּ֖ר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶֽם׃

ונתת אותו על עבודת אהל מועד - למדת שנצטוה למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנתנה בהן מגפה, שנאמר: ויגף את העם (שמות ל"ב, ל"ה). משל לצאן החביבה על בעליה, ונפלה בה דבר, ומשפסקה, אמר לו לרועה: בבקשה ממך מנה את צאני, ודע מה נותרו בה, להודיעו שהיא חביבה עליו. ואי איפשר לומר שהמניין הזה הוא האמור בחומש הפיקודים, שהרי נאמר בו: באחד לחדש השני (במדבר א', א'), והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר: ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו' (שמות מ', ב'), ומן המניין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, כמה שנאמר: ויהי מאת ככר הכסף לצקת (שמות ל"ח, כ"ז). הא למדת שנים היו: אחד בתחילת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשנה, ואחד בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן. ואם תאמר: וכי איפשר שבשניהם שוים ישראל שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף הוא נאמר בו: ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים (במדבר א', מ"ו), והלא בשתי שנים היו? ואי איפשר שלא היו בשעת מניין הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו, ובשנייה נעשו בני עשרים? תשובה לדבר: אצל שנות האנשים, בשנה אחת נמנו, אבל למניין יציאת מצרים היו שתי שנים. לפי שליציאת מצרים מונין מניסן כמו ששנינו במסכת ראש השנה (בבלי ראש השנה ב':), ונבנה המשכן בראשנה והוקם בשנייה, שנתחדשה שנה באחד בניסן. אבל שנות האנשים מנויין למניין שנות עולם המתחילים מתשרי, נמצאו שניהם, המניינין, בשנה אחת - המניין האחד היה בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן, והשני באחד באייר. **על עבדת אהל מועד** - הן האדנים שנעשו בו.

(יז) {פ} וַיְדַבֵּ֥ר יְ֖הוָה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵאמֹֽר׃ (יח) וְעָשִׂ֣יתָ כִּיּ֣וֹר נְחֹ֔שֶׁת וְכַנּ֥וֹ נְחֹ֖שֶׁת לְרָחְצָ֑ה וְנָתַתָּ֣ אֹת֗וֹ בֵּין־אֹ֙הֶל מוֹעֵ֣ד וּבֵ֔ין הַמִּזְבֵּ֖חַ וְנָתַתָּ֥ שָׁ֖מָּה מָֽיִם׃

כיור - כמו: דוד גדולה, ולה דדים המריקים בפיהם מים. **וכנו** - כתרגומו: בסיסיה, מושב מתוקן לכיור. **לרחצה** - מוסב על הכיור. **ובין המזבח** - מזבח העולה שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד (שמות מ', ו'), והיה הכיור משוך קימעא ועומד כנגד אויר שבין מזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בינתיים, משום שנאמר: ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד (שמות מ', כ"ט) - מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד. הא כיצד? משוך קימעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (בבלי זבחים נ"ט.).

(יט) וְרָחֲצ֥וּ אַהֲרֹ֖ן וּבָנָ֑יו מִמֶּ֖נּוּ אֶת־יְדֵיהֶ֥ם וְאֶת־רַגְלֵיהֶֽם׃

את ידיהם ואת רגליהם - בבת אחת הוא מקדש ידיו ורגליו. וכך שנינו בזבחים: כיצד קידוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש (בבלי זבחים י"ט:).

(כ) בְּבֹאָ֞ם אֶל־אֹ֣הֶל מוֹעֵ֗ד יִרְחֲצוּ־מַ֙יִם֙ וְלֹ֣א יָמֻ֔תוּ אוֹ֙ בְּגִשְׁתָּ֣ם אֶל־הַמִּזְבֵּ֔חַ לְשָׁרֵ֖ת לְהַקְטִ֥יר אִשֶּׁ֖ה לַיְ֑יָ׃

בבאם אל אהל מועד - להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת, או להזות מדם פר כהן משיח ושעירי עבודה זרה. **ולא ימותו** - הא אם לא ירחצו ימותו, שהתורה נאמרה

כללות, ומכלל לאו אתה שומע הין. **אל המזבח** - החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר.

(כא) וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק־עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם:
ולא ימותו - לחייב מיתה על המשמש במזבח שלא רחוץ ידיו ורגליו, שהמיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל.

(כב) {פ} וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כג) וְאַתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר־דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן־בֶּשֶׂם מַחֲצִיתִוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם וּקְנֵה־בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם:
בשמים ראש - חשובין. **וקנמן בשם** - לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר: קנמן בשם - מן הטוב. **מחציתו חמשים ומאתים** - מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כולו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור. אם כן למה נאמרו בו חצאין? גזירת הכתוב היא להביאו לחצאין, להרבות בו שני הכרעות שאין שוקלין עין בעין, וכך שנויה בכריתות (בבלי כריתות ה'.).
וקנה בשם - קנה של בשם, לפי שיש קנים שאינן של בשם, הוצרך לומר: קנה בשם.
חמשים ומאתים - סך כולו.

(כד) וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הִין:
וקדה - שם שורש עשב, ובלשון חכמים: קציעה. **הין** - שנים עשר לוג. ונחלקו בו חכמי ישראל: ר' מאיר אומר: בו שלקו את העיקרין, אמר לו ר' יהודה: והלא לסוך את העיקרין אינו ספק. אלא שראום במים שלא יבלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם את השמן, עד שלקט הריח וקפחו לשמן מעל העיקרין.

(כה) וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֹקַח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:
רקח מרקחת - רקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו: רָקח. ואינו כמין: רוגע הים (ישעיהו נ"א, ט"ו), וכמו: רֹקע הארץ (ישעיהו מ"ב, ה'), שהטעם למטה. וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופח מזה, או טעם או ריח, קרוי מרקחת.
רקח מרקחת - רקח העשוי על ידי אומנות תערובת. **מעשה רקח** - שם האומן בדבר.

(כו) וּמָשַׁחְתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרֹן הָעֵדֻת:
ומשחת בו - כל המשיחות כמין כי, חוץ משל מלכים שהוא כמין נזר.

(כז) וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרָה וְאֶת־כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: (כח) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: (כט) וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ:
וקדשת אותם - משיחה זו מקדשתן להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתן? כל הנוגע בהן וגו'. כל הראוי לכלי שרת משנכנס לתוכו, קדש קדושת הגוף ליפסל ביוצא, ובלינה, ובטבול יום, ואינו נפדה לצאת לחולין. אבל דבר שאינו ראוי להם, אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מזבח (בבלי זבחים פ"ג:): מתוך שנאמר: כל הנוגע במזבח יקדש (שמות כ"ט, ל"ז), שומעני בין ראוי בין שאינו ראוי? תלמוד לומר: כבשים, מה כבשים ראוים, אף כל ראוי.

(ל) וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:

כל משיחת משכן, כהנים, ומלכים מתורגמין לשון ריבוי, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה, כי כן יסד המלך, שזה חינוך גדולתן. ושאר משיחות כגון: רקיקין משוחין (שמות כ"ט, ב'), ראשית שמנים ימשחו (עמוס ו', ו'), לשון ארמית בהם כלשון העברית.

(לא) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶּה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם:

לדורותיכם - מיכן למדו רבותינו (בבלי הוריות י"א:) לומר: שכולו קיים לעתיד לבא. **זה** - בגימטריא תריסר לוג הוו.

(לב) עַל־בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם:

לא ייסך - בשני יו"דין, לשון לא יִפָּעֵל, כמו: למען ייטב לך (דברים ו', י"ח). **על בשר אדם לא ייסך** - מן השמן הזה עצמו. **ובמתכונתו לא תעשו כמוהו** - בסכום סממנין לא תעשו אחר כמוהו כמשקל סממנין הללו, לפי מידת הין שמן. אבל אם פיחת או ריבה סממנין, לפי חשבון מידת הין שמן מותר. ואף העשוי במתכונתו של זה אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו. **במתכונתו** - לשון חשבון, כמו: מתכונת הלבנים (שמות ה', ח'), וכן במתכונתה של קטרת.

(לג) אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמָּיו:

ואשר יתן ממנו - מאותו של משה. **על זר** - שאינו צורך כהונה גדולה ומלכות.

(לד) {ס} וַיֹּאמֶר יְ אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סַמִּים נָטָף | וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה:

נטף - הוא צרי, ועל שם שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי: נטף, ובלעז גוּמָא, והצרי קורין לה טְרִיאקלא. **ושחלת** - שורש בושם חלק ומצהיר כציפורן, ובלשון משנה קרוי: צפורן, וזהו שתירגם אונקלוס: וטופרא. **חלבנה** - בשם שריחו רע, וקורין לה גלמא. ומנאה הכתוב בין סמני הקטרת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפילותינו את פושעי ישראל, שיהו נמנין עמנו. **סמים** - אחרים. **ולבונה זכה** - מיכאן למדו רבותינו (בבלי כריתות ו'.): אחת עשרה סמנים נאמרו למשה בסיני בקטרת: סמים - שנים, נטף שחלת וחלבנה - שלש, הרי חמשה, סמים - לרבות עוד כמות אילו, הרי עשר, ולבונה, הרי אחת עשרה. ואילו הן: הצרי, והצפורן, החלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שבולת נרד, וכרכום, הרי שמונה, שהשבולת נרד אחד הוא - שהנרד דומה לשבולת, הקושט, הקילופה, והקינמון, הרי אחת עשרה. בורית כרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה. **בד בבד יהיה** - אילו ארבעה הנזכרין כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה. וכן שנינו (בבלי כריתות ו'.): הצרי הצפורן החלבנה הלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון בד נראה בעיניי שהוא לשון יחידי - אחד באחד יהיו, זה כמו זה.

(לה) וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ:

ממולח - כתרגומו: מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה עם זה. ואומר אני שדומה לו: ויראו המלחים (יונה א', ה'), מלחייך וחובלייך (יחזקאל כ"ז, כ"ז) - על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמנהיגין את הספינה כשהן יושבין, כאדם המהפך בכף בצים

נקופות לערבן עם המים. וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בבזך.
ממלח טהור קדש - ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקודש.

(לו) וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם:
ונתתה ממנה - הוא קטרת של כל יום ויום שעל מזבח הפנימי, שהוא באהל מועד. **שר אועד לך שמה** - כל מועדי דיבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום.

(לז) וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיי:
במתכנתה - במניין סממניה. **קדש תהיה לך לי"י** - שלא תעשה אותם אלא לשמי.

(לח) אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו:
להריח בה - אבל עושה אותם במתכנתה משלו, כדי למוסרה לציבור.

(פרק לא) (א) {ס} וַיְדַבֵּר יי אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה:
קראתי בשם - לעשות מלאכתי, את בצלאל.

(ג) וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:
חכמה - מה שאדם שומע מאחרים ולמד. **תבונה** - מבין דבר בלבו מתוך דברים שלמד. **עת** - רוח הקודש.

(ד) לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:
לחשב מחשבת - אריגת מעשה חשב.

(ה) וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלְאֹת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:
חרשת - לשון אומנות, כמו: חרש חכם (ישעיהו מ', כ'). ואונקלוס פירש ושינה בפירושו, שאומן אבנים קרוי אומן, וחרש עצים קרוי נגר. **למלאות** - להושיבה במשבצת שלה במילואה, לעשות המשבצת למדת מושב האבן ועובייה.

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ אֶת אָהֳלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חֲכַם־לֵב נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ:
ובלב כל חכם לב וגו' - ועוד כל שאר חכמי לב יש בכם, וכל אשר נתתי בו חכמה, ועשו את כל אשר צויתיך.

(ז) אֶת | אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הָאָרֹן לָעֵדֻת וְאֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל:
ואת הארן לעדות - לצורך לוחות העדות.

(ח) וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־כֵּלָיו וְאֶת־הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה וְאֶת־כָּל־כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת:
הטהורה - על שם זהב טהור.

(ט) וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּור וְאֶת־כַּנֹּו: (י) וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרֶד וְאֶת־
בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:

ואת בגדי השרד - אומר אני לפי פשוטו של מקרא: אי איפשר לומר שבבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אצלם: ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו. אלא, אילו הן בגדי התכלת והארגמן והתולעת השני האמורין בפרשת מסעות: ונתנו אל בגד תכלת (במדבר ד', י"ב), ונתנו עליו בגד ארגמן (במדבר ד', י"ג), ונתנו עליו בגד תולעת שני (במדבר ד', ח'). ונראין דבריי, שנאמר: ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש וגו' (שמות ל"ט, א'), ולא הוזכר שש עמהם. ואם בבגדי כהונה, לא מצינו באחד מהן ארגמן או תולעת שני בלא שש. **בגדי השרד** - יש מפרשים: לשון עבודה ושירות, כתרגומו: לבושי שימושא, ואין לו דמיון במקרא. ואני אומר: שהוא לשון ארמית, כמו תרגום של קלעים ותרגום של מכבר, שהיו אורגין במחט, עשויין נקבים נקבים, לצֵדיץ בלע"ז.

(יא) וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים לַקֹּדֶשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ:

ואת קטרת הסמים לקדש - לצורך הקטרת היכל שהוא קדש.

(יב) {פ} וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יג) וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־
שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אֹות הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם:

ואתה דבר אל בני ישראל - ואתה, אף על פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה. **אך את שבתותי תשמרו** - אף על פי שתהיו רדופין בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מיעוטין הן, למעט שבת ממלאכת המשכן. **כי אות היא ביני וביניכם** - אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה. **לדעת** - האומות בה, כי אני י"י מקדשכם.

(יד) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מֹות יוּמָת כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָהּ
מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ:

מות יומת - אם יש עדים והתראה. **ונכרתה** - בלא התראה. **מחלליה** - הנוהג בה חול בקדושתה.

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יֵעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיֹּום הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתֹון קֹדֶשׁ לַיְיָ כָּל־הָעֹשֶׂה
מְלָאכָה בְּיֹום הַשַּׁבָּת מֹות יוּמָת:

שבת שבתון - היא מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי. **קדש לי"י** - שמירת קדושתה לשמי ובמצותיי.

(טז) וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂות אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עֹולָם: (יז) בֵּינִי
וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹות הִוא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיֹּום
הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:

וינפש - כתרגומו. וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשמתו בהרגעו מטורח מלאכה. ומי שכתוב בו: לא ייעף ולא ייגע (ישעיהו מ', כ"ח), וכל פעלו במאמר, הכתיב מנוחה בעצמו, לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע.

תהלים - פרקים ס"ו - ס"ה

תניא יומי - פרק לג

ועל זה תיקנו ליתן שבח והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי' בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים וז"ש רז"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה כי ע"י האמונה לבדה יבא לקיום כל התרי"ג מצות דהיינו כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לבדה והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח וחיות נפשו בשמחה רבה זו תתעלה נפשו למעלה מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית ומחוץ. וזהו שאמר באמונתו יחיה יחיה דייקא כתחיית המתים דרך משל כך תחיה נפשו בשמחה רבה זו והיא שמחה כפולה ומכופלת כי מלבד שמחת הנפש המשכלת בקרבת ה' ודירתו אתו עמו.

נ"ך יומי - חבקוק א'

(א) הַמַּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה חֲבַקּוּק הַנָּבִיא:

המשא אשר חזה - מטל נבואתא מה שנשא וקבל ברוח הקדש.

(ב) עַד־אָנָה יְיָ שִׁוַּעְתִּי וְלֹא תִשְׁמָע אֶזְעַק אֵלֶיךָ חָמָס וְלֹא תוֹשִׁיעַ:

עד אנה י"י - צופה היה ברוה"ק שעתיד נבוכדנצר למלוך בכיפה ולהיות מיצר לישראל כענין שנאמר בנבואתו כי הנני מקים את הכשדים וגו' (חבקוק א', ו') ועל זאת היה מתאונן ומתפלל. **אזעק אליך חמס**. אזכיר לפניך חמס העשוי לי ואינך מושיע.

(ג) לָמָּה תַרְאֵנִי אָוֶן וְעָמָל תַּבִּיט וְשֹׁד וְחָמָס לְנֶגְדִּי וַיְהִי רִיב וּמָדוֹן יִשָּׂא:

און - ביזה וחמס. **ועמל תביט** - עמל זה אתה מביט ואינך עוזר. **ויהי ריב ומדון ישא** - וזה נבוכדנצר הנושא ריב ומדון הווה ומתקיים ומצליח, ויהי, ויתקיים אותו אשר ריב ומדון ישא כן תרגום יונתן.

(ד) עַל־כֵּן תָּפוּג תּוֹרָה וְלֹא־יֵצֵא לָנֶצַח מִשְׁפָּט כִּי רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת־הַצַּדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל:

על כן תפוג תורה - על זה שישראל רואין הצלחתו שלו תפיג ותעבור תורה מהם וישמעו לו וישתחוו לצורה בבקעת דורא. **ולא יצא לנצח משפט** - הדת להמיתו. **מכתיר** - סובב כמו אבירי בשן כתרוני (תהלים כ"ב, י"ג).

(ה) רְאֵ֣ו בַגּוֹיִם֮ וְהַבִּ֣יטוּ וְהִתַּמְּהוּ֒ תְּמָהוּ֒ כִּי־פֹעֵ֣ל פֹּעֵ֗ל בִּימֵיכֶם֙ לֹ֣א תַאֲמִ֔ינוּ כִּ֖י יְסֻפָּֽר׃

לא תאמינו כי יסופר - זאת לכם אשר אני מקים את הכשדים (חבקוק א', ו') העם אשר לא היה כדאי להבראות כמו שנאמר זה העם לא היה (ישעיהו כ"ג, י"ג) הם אחד משלשה דברים שהקב"ה כביכול מתחרט על בריאתם ועתה יקום ויהיה מר ונמהר לרוץ וללכת למרחבי ארצות כל הגוים.

(ו) כִּֽי־הִנְנִ֞י מֵקִ֣ים אֶת־הַכַּשְׂדִּ֗ים הַגּ֤וֹי הַמַּר֙ וְהַנִּמְהָ֔ר הַהוֹלֵ֖ךְ לְמֶרְחֲבֵי־אֶ֑רֶץ לָרֶ֙שֶׁת֙ מִשְׁכְּנ֣וֹת לֹא־לֽוֹ׃ (ז) אָ֥יֹם וְנוֹרָ֖א הֽוּא֙ מִמֶּ֣נּוּ מִשְׁפָּטֹ֔ו וּשְׂאֵתֹ֖ו יֵצֵֽא׃

ממנו משפטו ושאתו יצא - ממנו שופטים ממנו מלכים המטילין משא ואימה על הכל משפטים יושטיציא בלעז.

(ח) וְקַלּ֤וּ מִנְּמֵרִים֙ סוּסָ֔יו וְחַדּ֖וּ מִזְאֵבֵ֣י עֶרֶ֑ב וּפָשׁ֤וּ פָרָשָׁיו֙ וּפָרָשָׁ֣יו מֵרָחֹ֔וק יָבֹ֖אוּ יָעֻ֣פוּ כְּנֶ֔שֶׁר חָ֖שׁ לֶאֱכֽוֹל׃

ופשו פרשיו - רבו פרשיו.

(ט) כֻּלֹּ֥ה לְחָמָ֖ס יָבֹ֑וא מְגַמַּ֤ת פְּנֵיהֶם֙ קָדִ֣ימָה וַיֶּאֱסֹ֥ף כַּחֹ֖ול שֶׁבְיֽ׃

לחמס יבוא - לשלול ולבוז. **מגמת פניהם** - לשון הגמיאיני נא (בראשית כ"ד, י"ז), יגמא ארץ (איוב ל"ט, כ"ד) רץ במרוצה לשעה קלה כברת ארץ כאלו גמא ושתה הארץ שלפניו ואף כאן מגמת פניהם גמיאת שאיפת פניהם דומה לרוח הקדים עזה שברוחות כן תירגם יונתן.

(י) וְה֥וּא בַּמְּלָכִ֖ים יִתְקַלָּ֑ס וְרֹזְנִ֣ים מִשְׂחָ֔ק לֹ֥ו הֽוּא־לְכָל־מִבְצָ֖ר יִשְׂחָ֑ק וַיִּצְבֹּ֥ר עָפָ֖ר וַיִּלְכְּדֶֽהּ׃

והוא במלכים יתקלס - מתלוצץ בהם וכל לשון קלסה לשון דבור הנדברים בו יש לטוב יש לרע פרלריץ בלעז. **משחק** - כמו שחוק כמו משמר מסתר. **לכל מבצר ישחק** - אם אויבו במבצר חזק ישחוק לו. **ויצבור עפר** - עליו ברוב חיילותיו כל אחד נושא משא עפר והרי היא לפני החומה תל גבוה ונלחמים בה על העיר והיא שפיכת סוללה כי כולן מתורגמות ויצבור עלה מליתא ואף היא לשון מילוא שהיה בעיר דוד הוא תל גבוה ונלחמים בה שעל ראשה מגדל בנוי ושיפועו משפע לצדדין וסביבות מרגלותיו חומה נמוכה להחזיק העפר מליפול.

(יא) אָ֛ז חָלַ֥ף רֽוּחַ֙ וַיַּעֲבֹ֔ר וְאָשֵׁ֖ם זֶ֣ה כֹחֹ֑ו לֵאלֹהָֽיו׃

אז חלף רוח - אז בראותו דרכו צלחה רוח חולפת ועוברת עליו רוח אשמה ומהו הרוח זה כחו לאלוהו הכח הזה הוא נותן לאלוהו. ואמר אלהי עשה לי כל החיל הזה.

(יב) הֲלֹ֤וא אַתָּה֙ מִקֶּ֣דֶם יְיָ֔ אֱלֹהַ֖י קְדֹשִׁ֑י לֹ֥א נָמ֖וּת יְהוָ֔ה לְמִשְׁפָּ֥ט שַׂמְתֹּ֖ו וְצ֥וּר לְהֹוכִ֖יחַ יְסַדְתֹּֽו׃

אמר הנביא ואתה למה תחריש לכל זאת הלא אתה מקדם אלהי קדושי וכו'. וזה שכתוב לא נמות אחד מתיקוני סופרים שבמקרא הוא שכינה הכתוב וכן והפחתם אותו (מלאכי א', י"ג) וכן הרבה המפורשים בספרי. ולפי תיקון הסופרים זה פירושו: הלא אתה אלהי מקדם קדושי אל תתנני למות בידו. **י"י למשפט שמתו** - ידעתי כי לא העמדתו לזה אלא לשפוט את המורדים בך ומכל מקום כל זה למה יתקיים הלא טהור עינים אתה מראות ברע.

(יג) טְהֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת רָע וְהַבֵּיט אֶל־עָמָל לֹא תוּכָל לָמָּה תַבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ:

והביט - כמו ולהביט אל עמל. **צדיק ממנו** - שהוא מסמא את עיני צדקיהו.

(יד) וַתַּעֲשֶׂה אָדָם כִּדְגֵי הַיָּם כְּרֶמֶשׂ לֹא־מֹשֵׁל בּוֹ:

ותעשה אדם - לפני נבוכדנצר הפקר כדגי הים שכל הרוצה לצוד צודה מהם.

(טו) כֻּלֹּה בְּחַכָּה הֶעֱלָה יְגֹרֵהוּ בְחֶרְמּוֹ וַיַּאַסְפֵּהוּ בְּמִכְמַרְתּוֹ עַל־כֵּן יִשְׂמַח וְיָגִיל:

כלה בחכה העלה - כל האדם זה נבוכדנצר העלה בחכה שלו. **יגורהו** - לשון אגרה בקציר (משלי ו', ח') נהרסו ממגורות (יואל א', י"ז).

(טז) עַל־כֵּן יִזְבַּח לְחֶרְמּוֹ וִיקַטֵּר לְמִכְמַרְתּוֹ כִּי בָהֵמָּה שָׁמֵן חֶלְקּוֹ וּמַאֲכָלוֹ בְּרִאָה:

יזבח לחרמו - לעבודה זרה שהוא אומר שהיא כובשת הכל לפניו. **בהמה** - כמו בהם בשבילם. **בריאה** - שמנה.

(יז) הֲעַל כֵּן יָרִיק חֶרְמּוֹ וְתָמֵיד לַהֲרֹג גּוֹיִם לֹא יַחְמוֹל:

העל כן יריק חרמו - יש תמיהות הרבה המתקיימת כמו הנגלה נגליתי (שמואל א ב', כ"ד) דעלי, הרואה אתה (שמואל ב ט"ו, כ"ד) אף כאן הנראה בעיניך שעל כן הוא מצליח כל שעה שיריק חרמו על הכל ולצוד ציד, יריק כמו הרק חנית (תהלים ל"ה, ג'), וירק את חניכיו (בראשית י"ד, י"ד) מזדיין בחרמו.

יום שני // י"ג אדר

חומש – שני פרשת כי תשא

(יח) {שני} {ס} וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת לֻחֹת אֶבֶן כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:

ויתן אל משה - אין מוקדם ומאוחר בתורה: מעשה העגל קדם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחיל בנדבת המשכן, והוקם באחד בניסן. ככלתו כתוב, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט זה. דבר אחר: מה כלה מתקשטת בעשרים וארבעה קישוטין, הן האמורין בספר ישעיה (ישעיהו ג', י"ח-כ"ד), אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים. **לדבר אתו** - החוקים והמשפטים שבאלה המשפטים. **לדבר אתו** - מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרים ושונים את ההלכה שניהם יחד. לחת כתיב, שהיו שתיהן שוות.

(א) וַיַּרְא הָעָם כִּי־בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ:

כי בשש משה - בשש כתרגומו: לשון איחור, וכן: בשש רכבו (שופטים ה', כ"ח), ויחלו עד בש (שופטים ג', כ"ה). כשעלה משה להר, אמר להם: לסוף ארבעים יום אני בא בתוך שש שעות. כסבורין הן: שאותו יום שעלה בו מן המניין הוא, והוא אמר: ארבעים שלמים, יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו. בשבעה בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בי"ז בתמוז. בששה עשר בא שטן ועירבב את העולם, והראה דמות חשך ואפילה ועירבוביא, לומר: ודאי מת משה, לכך באת עירבוביא לעולם. אמר להם: מת משה, שהרי כבר באו שש ולא בא כו', כדאיתא במסכת שבת (בבלי שבת פ"ט.). ואי איפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן, בין קודם חצות לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר: וישכימו ממחרת ויעלו עולות (שמות ל"ב, ו'). **אשר ילכו לפנינו** - אלוהות הרבה איוו להם. **כי זה משה האיש** - דמות משה הראה להם השטן, שנושאין אותו באויר רקיע השמים. **אשר העלנו מארץ מצרים** - והיה מורה לנו דרך נעלה בה, עתה צריכין הן לאלוהות אשר ילכו לפניהם.

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי:

באזני נשיכם - אמר אהרן בלבו: הנשים והילדים חסים על תכשיטיהם, שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבא משה. והם לא המתינו ופירקו שעל עצמם. **פרקו** - לשון ציווי, מגזרת פֵּרֵק ליחיד, כמו: ברכו - מגזרת בָּרֵך.

(ג) וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

ויתפרקו - לשון פריקת משא. כשנטלום מאזניהם, נמצאו הם מפורקים מנזמיהם, דֵּישְׁקַרְיֵיד. **את נזמי** - כמו: מנזמי, כמו: כצאתי את העיר (שמות ט':כ"ט) - מן העיר.

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מַסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

ויצר אותו בחרט - יש לתרגמו בשני פנים: האחד, ויצר - לשון קשירה, בחרט - לשון סודר, כמו: המטפחות והחריטים (ישעיהו ג', כ"ב), ויצר ככרים כסף בשני חריטים (מלכים ב ה', כ"ג). השיני, ויצר - לשון צורה, בחרט - כלי אומנות הצורפים שחורצין וחורתין בו צורות בזהב, כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסים, כמו: וכתוב עליו בחרט אנוש (ישעיהו ח', א'). וזהו תרגומו של אונקלוס: יצר יתיה בזיפא - לשון זיוף, הוא כלי אומנות שחורצין בו בזהב אותיות ושיקודים שקורין נֵייל, ומזייפין על ידו חותמות. **עגל מסכה** - כיון שהשליכו לכור, באו ממכשפי ערב רב שעלה ממצרים ועשאוהו בכשפים. ויש אומרים (תנחומא כי תשא י"ט): מיכה היה שם, שיצא מתוך דימוסי בניין שנתמכמך בו ממצרים, והיה בידו שם שכתב בו משה: עלה שור, להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל. **מסכה** - לשון מתכת. דבר אחר: מאה ועשרים וחמשה קנתירין של זהב היו בו, כגימטריא של מסכה. **אלה אלהיך** - ולא נאמר כאן: 'אלה אלהינו', מכאן שבני ערב רב שעלו ממצרים הם שנקהלו על אהרן, הם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו.

(ה) וַיַּרְא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמַר חַג לַיְיָ מָחָר:

וירא אהרן - שהיה בו רוח חיים, שנאמר: בתבנית שור אוכל עשב (תהלים ק"ו, כ'), וראה שהצליחו מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותן לגמרי. **ויבן מזבח** - לדחות. **ויקרא, חג לי"י מחר** - ולא היום, ויבא משה קודם שיעבדוהו, זהו פשוטו. ומדרש בויקרא רבה (ויקרא רבה י', ג'): דברים הרבה ראה: ראה חור בן אחותו שהוכיחן, שהרגוהו לאחר שהוכיחן, וזהו: ויבן מזבח - וְיָבֵן מזבוח לפניו. ועוד ראה ואמר: מוטב שיתלה בי הסירחון ולא בהם. ועוד ראה ואמר: אם בונין הם אותו, זה מביא צרור, וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן בבת אחת. מתוך שאני בונה אותו, אני מתעצל במלאכתי, ובין כך ובין כך, יבא משה. **חג לי"י** - בלבו היה לשמים, בטוח שיבא משה, ויעבדו את המקום.

(ו) וַיַּשְׁכִּימוּ מִמָּחֳרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיַּגְּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׁתוֹ וַיָּקֻמוּ לְצַחֵק:

וישכמו - שטן זירזן כדי שיחטאו. **לצחק** - יש במשמע הזה גילוי עריות, שנאמר: לצחק בי (בראשית ל"ט, י"ז), ושפיכות דמים, כמה שנאמר: יקומו נא הנערים וישחקו (שמואל ב ב', י"ד), אף כאן נהרג חור.

(ז) {פ} וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֶךְ־רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

וידבר - לשון קושי הוא, שנאמר: וידבר אתם קשות (בראשית מ"ב, ז'). **לך רד** - מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם. באותה שעה נתנדה משה מפי בית דין של מעלה. **שחת עמך** - 'שחת העם' לא נאמר, אלא: עמך - ערב רב שקבלת מעצמך וגיירתם, ולא נמלכת בי, ואמרת: טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו.

(ח) סָרוּ מַהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ט) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה רָאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא:

קשה ערף - מחזרים קושי ערפם לנגד מוכיחיהם, ומאנים לשמוע.

(י) וְעַתָּה֙ הַנִּיחָ֣ה לִ֔י וְיֶֽחֱר־אַפִּ֥י בָהֶ֖ם וַאֲכַלֵּ֑ם וְאֶֽעֱשֶׂ֥ה אוֹתְךָ֖ לְגֹ֥וי גָּדֽוֹל׃

הניחה לי - עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר: הניחה לי? אלא כאן פתח לו פתח, והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם.

(יא) וַיְחַ֣ל מֹשֶׁ֔ה אֶת־פְּנֵ֖י יְ אֱלֹהָ֑יו וַיֹּ֗אמֶר לָמָ֤ה יְהוָה֙ יֶֽחֱרֶ֣ה אַפְּךָ֔ בְּעַמֶּ֖ךָ אֲשֶׁ֣ר הוֹצֵ֣אתָ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם בְּכֹ֥חַ גָּד֖וֹל וּבְיָ֥ד חֲזָקָֽה׃

למה י"י יחרה אפך - כלום מתקנא גיבור אלא בגיבור.

(יב) לָ֣מָּה֮ יֹאמְרוּ֒ מִצְרַ֗יִם לֵאמֹר֙ בְּרָעָ֣ה הוֹצִיאָ֔ם לַהֲרֹ֥ג אֹתָ֖ם בֶּֽהָרִ֑ים וּלְכַלֹּתָ֕ם מֵעַ֖ל פְּנֵ֣י הָאֲדָמָ֑ה שׁ֚וּב מֵחֲרֹ֣ון אַפֶּ֔ךָ וְהִנָּחֵ֖ם עַל־הָרָעָ֥ה לְעַמֶּֽךָ׃

והנחם - התעשת להם מחשבה אחרת להטיב על הרעה - אשר חשבת להם.

(יג) זְכֹ֞ר לְאַבְרָהָ֣ם ׀ לְיִצְחָ֗ק וּלְיִשְׂרָאֵל֙ עֲבָדֶ֔יךָ אֲשֶׁ֣ר נִשְׁבַּ֤עְתָּ לָהֶם֙ בְּךָ֔ וַתְּדַבֵּ֥ר אֲלֵהֶ֖ם אַרְבֶּ֣ה אֶת־זַרְעֲכֶ֣ם כְּכוֹכְבֵ֣י הַשָּׁמָ֑יִם וְכָל־הָאָ֣רֶץ הַזֹּ֣את אֲשֶׁר֩ אָמַ֨רְתִּי אֶתֵּ֜ן לְזַרְעֲכֶ֗ם וְנָחֲל֥וּ לְעֹלָֽם׃

זכור לאברהם - אם עברו על עשרת הדברות, אביהם נתנסה בעשר ניסיונות, עדיין לא קיבל שכרו, תנהו לי, ויצאו עשר בעשרה. **לאברהם ליצחק ולישראל** - ואם אינן ניצולין בזכותם, מה אתה אומר לי: ואעשה אותך לגוי גדול (שמות ל"ב, י')? אם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך, קל וחומר לכסא של רגל אחד. **אשר נשבעת להם בך** - לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ לא בהרים ובגבעות, אלא בך, שאתה קיים וכן שבועתך תתקיים. שנאמר: בי נשבעתי נאם י"י (בראשית כ"ב, ט"ז), וליצחק נאמר: והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם (בראשית כ"ו, ג'), וליעקב נאמר: אני אל שדי פרה ורבה וגו' (בראשית ל"ה, י"א) - נשבע לו באל שדי.

(יד) וַיִּנָּחֶם֙ יְ עַל־הָרָעָ֔ה אֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר לַעֲשׂ֥וֹת לְעַמֹּֽו׃ (טו) {פ} וַיִּפֶן֩ וַיֵּ֨רֶד מֹשֶׁ֜ה מִן־הָהָ֗ר וּשְׁנֵי֙ לֻחֹ֣ת הָעֵדֻ֔ת בְּיָד֖וֹ לֻחֹ֣ת כְּתֻבִ֑ים מִשְּׁנֵ֥י עֶבְרֵיהֶ֖ם מִזֶּ֥ה וּמִזֶּ֖ה הֵ֥ם כְּתֻבִֽים׃

משני עבריהם - היו האותיות נקראות, ומעשה ניסים הוא.

(טז) וְהַלֻּחֹ֗ת מַעֲשֵׂ֤ה אֱלֹהִים֙ הֵ֣מָּה וְהַמִּכְתָּ֕ב מִכְתַּ֥ב אֱלֹהִ֖ים הֽוּא חָר֥וּת עַל־הַלֻּחֹֽת׃

מעשה אלהים המה - כמשמעו הוא בכבודו עשאן. דבר אחר: כאדם האומר לחבירו: כל עסקין של פלוני במלאכת פלונית, כך כל שעשועיו של הקב"ה בתורה. **חרות** - לשון חרט וחרות אחד הוא, שניהן לשון חקק, אנטלייר בלעז.

(יז) וַיִּשְׁמַ֣ע יְהוֹשֻׁ֗עַ אֶת־קֹ֙ול֙ הָעָ֣ם בְּרֵעֹ֔ה וַיֹּ֥אמֶר אֶל־מֹשֶׁ֖ה קֹ֣ול מִלְחָמָ֑ה בַּֽמַּחֲנֶֽה׃

ברעה - בהריעו, שהיו מריעין ושמחין וצוחקין.

(יח) וַיֹּ֣אמֶר אֵ֗ין קֹול֙ עַנֹּ֣ות גְּבוּרָ֔ה וְאֵ֖ין קֹ֣ול עַנֹּ֣ות חֲלוּשָׁ֑ה קֹ֥ול עַנֹּ֖ות אָנֹכִ֥י שֹׁמֵֽעַ׃

אין קול ענות גבורה - אין הקול הזה נראה קול עניית גיבורים הצועקים ניצחון, ולא קול חלשין הצועקין ווי או ניסה. **קול ענות** - קול חירופין וגידופין, המענים את נפש שומען שנאמרין לו.

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת־הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר־אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ מִיָּדָו אֶת־הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:

וישלך מידיו - אמר: מה פסח שהוא אחת מן המצות, אמרה תורה: כל בן נכר לא יאכל בו (שמות י"ב, מ"ג), התורה כולה כאן, וכולם משומדים, ואתננה להם? **תחת ההר** - לרגלי ההר.

(כ) וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר־דַּק וַיִּזֵּר עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיַּשְׁקְ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ויזר - לשון ניפוץ, וכן: יזורה על נוהו גפרית (איוב י"ח, ט"ו), וכן: כי חנם מזרה הרשת (משלי א', י"ז) - שזורין בה דגן וקיטנית. **וישק את בני ישראל** - נתכוון לבודקן כסוטות. שלש מיתות נידונו שם: עדים והתראה - בסייף, כמשפט עיר הנדחת שהן מרובין, עדים ולא התראה - במגפה, ויגף י"י את העם (שמות ל"ב, ל"ה), לא עדים ולא התראה - בהדרוקן, שבדקום המים וצבו בטניהם.

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מֶה־עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי־הֵבֵאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה:

מה עשה לך העם הזה - כמה ייסורין סבלת שיסרוך, עד שלא תביא עליהם חטא זה.

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אַל־יִחַר אַף אֲ-דֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם כִּי בְרָע הוּא:

כי ברע הוא - בדרך רע הם הולכים תמיד, ובנסיונות לפני המקום.

(כג) וָאֹמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה| מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ: (כד) וָאֹמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וָאַשְׁלִכֵהוּ בָּאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:

ואמר להם - דבר אחד, והם מיהרו והתפרקו. **ואשליכהו באש** - ולא ידעתי שיצא העגל הזה, ויצא.

(כה) וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרֻעַ הוּא כִּי־פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם:

פרוע - מגולה, נתגלה שמצו וקלונו, כמו: ופרע את ראש האשה (במדבר ה', י"ח).
לשמצה בקמיהם - להיות להם הדבר לגנות בפי הקמים עליהם.

(כו) וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיי אֵלָי וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:

מי לי"י - יבא אלי. **כל בני לוי** - מכאן שכל השבט כשר.

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימוּ אִישׁ־חַרְבּוֹ עַל־יְרֵכוֹ עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לָשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת־קְרֹבוֹ:

[**כה אמר וגו'** - והיכן אמר? זובח לאלהים יחרם (שמות כ"ב, י"ט), כך שנויה במכילתא.]
אחיו - אחיו מאמו, והוא ישראל.

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ: (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְאוּ יֶדְכֶם הַיּוֹם לַיי כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:

מלאו ידיכם - אתם ההורגים אותם בדבר זה, התחנכו להיות כהנים למקום. **כי איש** - מכם ימלא ידו בבנו ובאחיו.

(ל) וַיְהִי֙ מִמָּחֳרָ֔ת וַיֹּ֥אמֶר מֹשֶׁ֖ה אֶל־הָעָ֑ם אַתֶּ֣ם חָטָ֔אתֶם חֲטָאָ֖ה גְּדֹלָ֑ה וְעַתָּה֙ אֶֽעֱלֶ֣ה אֶל־יְהוָ֔ה אוּלַ֖י אֲכַפְּרָ֥ה בְּעַד־חַטַּאתְכֶֽם׃

אכפרה בעד חטאתכם - אשים כופר וקינוח וסתימה לנגד חטאתכם, להבדיל ביניכם ובין החטא.

(לא) וַיָּ֣שָׁב מֹשֶׁ֔ה אֶל־יְהוָ֖ה וַיֹּאמַ֑ר אָנָּ֣א חָטָ֔א הָעָ֥ם הַזֶּ֖ה חֲטָאָ֣ה גְדֹלָ֑ה וַיַּֽעֲשׂ֥וּ לָהֶ֖ם אֱלֹהֵ֥י זָהָֽב׃

אלהי זהב - אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו. משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו, ותולה לו כיס בצווארו, ומעמידו בפתח בית זונות.

(לב) וְעַתָּ֕ה אִם־תִּשָּׂ֥א חַטָּאתָ֖ם וְאִם־אַ֑יִן מְחֵ֣נִי נָ֔א מִסִּפְרְךָ֖ אֲשֶׁ֥ר כָּתָֽבְתָּ׃

ועתה אם תשא חטאתם - הרי טוב, איני אומר לך: מחיני. ואם אין - מחיני. וזה מקרא קצר, וכן הרבה. **מספרך** - מכל התורה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדיי לבקש עליהם רחמים.

(לג) וַיֹּ֣אמֶר יְהוָ֔ה אֶל־מֹשֶׁ֖ה מִי אֲשֶׁ֣ר חָטָ֣א לִ֑י אֲמְחֶ֖נּוּ מִסִּפְרִֽי׃ (לד) וְעַתָּ֕ה לֵ֖ךְ | נְחֵ֣ה אֶת־הָעָ֗ם אֶ֚ל אֲשֶׁר־דִּבַּ֣רְתִּי לָ֔ךְ הִנֵּ֥ה מַלְאָכִ֖י יֵלֵ֣ךְ לְפָנֶ֑יךָ וּבְי֣וֹם פָּקְדִ֔י וּפָקַדְתִּ֥י עֲלֵהֶ֖ם חַטָּאתָֽם׃

אל אשר דברתי לך - יש כאן לך אצל דיבור, במקום: 'אליך', וכן: לדבר לו על אדוניהו (מלכים א ב', י"ט). **הנה מלאכי** - ולא אני. **וביום פקדי וגו'** - עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקד עליהם עוונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העוונות. ואין פורענות באה על ישראל, שאין בה קצת מפירעון עון העגל.

(לה) וַיִּגֹּ֥ף יְהוָ֖ה אֶת־הָעָ֑ם עַ֚ל אֲשֶׁ֣ר עָשׂ֔וּ אֶת־הָעֵ֖גֶל אֲשֶׁ֥ר עָשָׂ֖ה אַהֲרֹֽן׃

ויגף את העם - מיתה בידי שמים, לעדים בלא התראה.

(א) {ס} וַיְדַבֵּ֣ר יְהוָ֔ה אֶל־מֹשֶׁ֖ה לֵ֣ךְ עֲלֵ֗ה מִזֶּ֛ה אַתָּ֥ה וְהָעָ֖ם אֲשֶׁ֣ר הֶעֱלִ֑יתָ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרַ֔יִם אֶל־הָאָ֕רֶץ אֲשֶׁ֥ר נִשְׁבַּ֖עְתִּי לְאַבְרָהָ֥ם לְיִצְחָ֖ק וּלְיַעֲקֹ֣ב לֵאמֹ֑ר לְזַרְעֲךָ֖ אֶתְּנֶֽנָּה׃

לך עלה מזה - ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, לכך נאמר: עלה. דבר אחר: כלפי שאמר לו בשעת הכעס: לך רד (שמות ל"ב, ז'), אמר לו בשעת רצון: לך עלה. **אתה והעם** - כאן לא נאמר: 'ועמך'.

(ב) וְשָׁלַחְתִּ֥י לְפָנֶ֖יךָ מַלְאָ֑ךְ וְגֵרַשְׁתִּ֗י אֶת־הַֽכְּנַעֲנִי֙ הָאֱמֹרִ֣י וְהַחִתִּ֔י וְהַפְּרִזִּ֖י הַחִוִּ֥י וְהַיְבוּסִֽי׃

וגרשתי את הכנעני - ששה אומות הן, והגרגשי עמד ופינה מפניהם מאיליו.

(ג) אֶל־אֶ֗רֶץ זָבַת֙ חָלָ֣ב וּדְבָ֔שׁ כִּ֣י לֹ֤א אֶֽעֱלֶה֙ בְּקִרְבְּךָ֔ כִּ֥י עַם־קְשֵׁה־עֹ֖רֶף אַתָּ֑ה פֶּן־אֲכַלְךָ֖ בַּדָּֽרֶךְ׃

אל ארץ זבת חלב ודבש - אני אומר לך להעלותן. **כי לא אעלה בקרבך** - לכך אני אומר לך: ושלחתי מלאך (שמות ל"ג, ב'). **כי עם קשה ערף אתה** - וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי, אני מרבה עליכם זעם. **אכלך** - לשון כליון.

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבֵּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֶדְיִוֹ עָלָיו:
הדבר הרע - שאין שכינה מהלכת עמם. **איש עדיו** - כתרים שנתנו להם בחורב, כשאמרו: נעשה ונשמע (שמות כ"ד, ז').

(ה) וַיֹּאמֶר יְ אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף רֶגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךְ וְעַתָּה הוֹרֵד עֶדְיְךָ מֵעָלֶיךָ וְאֵדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה־לָּךְ:
רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך - אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי, בקשיות ערפכם אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמו, שנאמר: כמעט רגע עד יעבר זעם (ישעיהו כ"ו, כ'), ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך. **ועתה** - פורענות זו תלקו מיד שתורידו עדיכם מעליכם. **ואדעה מה אעשה לך** - בפקודת שאר העון אני יודע מה בלבי לעשות.

(ו) וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב:
את עדים מהר חורב - את העדי שהיה בידם מהר חורב.

(ז) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָה־לוֹ | מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל־מְבַקֵּשׁ יְ יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
ומשה - מאותו עון והלאה. **יקח את האהל** - לשון הווה הוא, לוקח אהלו ונוטהו מחוץ למחנה. אמר: מנודה לרב, מנודה לתלמיד. **הרחק** - אלפים אמה, כעניין שנאמר: אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה (יהושע ג', ד'). **וקרא לו** - והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית וועד למבקשי תורה. **כל מבקש י"י** - מיכן למבקש פני זקן, כמקבל פני שכינה. **יצא אל אהל מועד** - כמו: יוצא. דבר אחר: **והיה כל מבקש י"י** - אפילו מלאכי השרת כשהיו שואלין מקום שכינה, חביריהם אומרים להם: הרי הוא באהלו של משה.

(ח) וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה:
והיה - לשון הווה. **כצאת משה** - מן המחנה ללכת אל האהל. **יקומו כל העם** - עומדים מפניו, ואין יושבין עד שנכסה מהם. **והביטו אחרי משה** - לשבח, שהיו אומרים: אשרי ילוד אשה, שכך מובטח שהשכינה תיכנס אחריו לפתח אהלו.

(ט) וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הֶעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם־מֹשֶׁה:
ודבר עם משה - כמו: ומדבר עם משה, ותרגומו: ומתמלל עם משה, שהוא כבוד שכינה, כמו: וישמע את הקול מִדבר אליו (במדבר ז', פ"ט), ואינו קורא מְדבר. כשהוא קורא "מִדבר" - פתרונו: הקול נדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו. וכשהוא קורא 'מְדבר' - משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט.

(י) וְרָאָה כָל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הֶעָנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ:

והשתחוו - לשכינה.

(יא) וְדִבֶּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל:

ודבר אל משה פנים אל פנים - ומתמלל עם משה. **ושב אל המחנה** - לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי:

• בשבעה עשר בתמוז - נשתברו הלוחות,

• בשמונה עשר - שרף את העגל ודן את החוטאין,

• בתשעה עשר - עלה, שנאמר: ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו' (שמות ל"ב, ל'),

• עשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שנאמר: ואתנפל לפני י"י וגו' (דברים ט', י"ח),

• בראש חדש אלול - נאמר לו: ועלית בבקר אל הר סיני (שמות ל"ד, ב') לקבל לוחות האחרונות,

• ועשה שם ארבעים יום, שנאמר בהם: ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו' (דברים י', י'), מה הראשונים ברצון, אף האחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעיים היו בכעס,

• בעשרה בתשרי - נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ולב שלם, ואמר לו: סלחתי כדבריך, ומסר לו לוחות אחרונות וירד, התחיל לצוותם על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן.

ומשהוקם לא נדבר עמו אלא מאהל מועד.

ושב אל המחנה - תרגומו: ותאיב למשריתא, לפי שהוא לשון הווה. וכן כל העניין: וראה כל העם (שמות ל"ג, י') - וחזן, ונצבו (שמות ל"ג, ח') - וקימין, והביטו (שמות ל"ג, ח') - ומסתכלין, והשתחוו (שמות ל"ג, י') - וסגדין, זהו פשוטו של מקרא.

ומדרשו: **דבר י"י אל משה** - שישוב אל המחנה. אמר לו: אני בכעס ואתה בכעס, אם כן, מי יקרבם.

וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה

"והביטו אחרי משה עד באו האהלה" (לג, ח), מה שחסידים מסתכלים על אחוריו של משה רבינו - לא לפי הפירוש לגריעותא, אלא לפי הפירוש למעליותא - זה מה שידוע, שחסידים אוהבים להסתכל על כל הנהגות הרבי, ובמדה מסוימת לחקות אותו. דוקא החסידים הפשוטים, כמו שהיה אצל הבעל שם טוב, שהגאונים לא דוקא חיקו את הבעל שם טוב, ודוקא החסידים הפשוטים חיקו אותו. כדאי שתעשה את עצמך פשוט, כדי שתוכל לחקות גם בחיצוניות את ההנהגות של הצדיק, זה נקרא "והביטו אחרי משה".

תהלים - פרקים ס"ט עד ע"א

תניא – פרק לג

עוד זאת ישמח בכפליים בשמחת ה' וגודל נחת רוח לפניו ית' באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא לנהורא שהוא חשך הקליפות שבע"הז החומרי המחשיכים ומכסים על אורו ית' עד עת קץ כמ"ש קץ שם לחשך [דהיינו קץ הימין שיעביר רוח הטומאה מן הארץ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וכמ"ש לקמן] ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א ואין שמחה לפניו ית' כאורה ושמחה ביתרון אור הבא מן החשך דייקא. וז"ש ישמח ישראל בעושיו פי' שכל מי שהוא מזרע ישראל יש לו לשמוח בשמחת ה' אשר שש ושמח בדירתו בתחתוני' שהם בחי' עשיה גשמיית ממש. וז"ש בעושיו לשון רבים שהוא עו"הז הגשמי המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא ואתהפכן לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית' באמונה זו:

נ"ך יומי - הבקוק פרק ב'

(א) {ס} עַל־מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמֹדָה וְאֶתְיַצְּבָה עַל־מָצוֹר וַאֲצַפֶּה לִרְאוֹת מַה־יְדַבֶּר־בִּי וּמָה אָשִׁיב עַל־תּוֹכַחְתִּי:

על משמרתי אעמדה - עג עוגה חבקוק ועמד בתוכה ואמר לא אזוז מכאן עד שאשמע מה ידבר בי על שאלתי זאת למה הוא מביט ורואה בהצלחתו של רשע ומה אשיב אל הבאים להתווכח לפני. **על תוכחתי** - שהם מוכיחים אותי בפני שיש להרהר על מדת הדין תוכחת מוניפרובמנט בלעז.

(ב) וַיַּעֲנֵנִי יְ־הוָה וַיֹּאמֶר כְּתֹב חָזוֹן וּבָאֵר עַל־הַלֵּחוֹת לְמַעַן יָרוּץ קוֹרֵא בּוֹ:

ויענני י"י ויאמר כתוב: לך חזון - הנגלה לך ובארהו על הלוחות היטב אשר ירוץ הקורא בו לקרותו מהר שלא יכשל וזהו החזון אשר תכתוב.

(ג) כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד וְיָפֵחַ לַקֵּץ וְלֹא יְכַזֵּב אִם־יִתְמַהְמָהּ חַכֵּה־לוֹ כִּי־בֹא יָבֹא לֹא יְאַחֵר:

כי עוד חזון למועד - עוד עתיד לקום נביא לקץ שנים שיתגלה לו חזון למתי יהיה מועד מפלת בבל וגאולת ישראל. **ויפח לקץ** - ודיבר שיאמ' לו על הקץ של בבל לפי מלאת לבבל שבעים שנה (ירמיהו כ"ט, י'). **ויפח** - לשון דבור הוא והרבה יש בספר משלי ועל שם שהדבור אינו אלא רוח היוצא מן הפה קורהו פיח וקורהו רוח כגון וברוח פיו כל צבאם (תהלים ל"ג, ו'). **ולא יכזב אם יתמהמה** - לבוא שיאריך לכם אותו מועד חכה לו כי לא יאחר אחר השבעים כלום, ועוד יש לפרש אם יתמהמה הנביא לבא והוא היה ירמיה. ויונתן תרגם: כתיבא נבואתא ומפרשא על ספרא דאורייתא תרגם כתב כמו כתיב כבר נרמז בתורה אז תרצה הארץ את שבתותיה (ויקרא כ"ו, ל"ד) שבעים שמיטות קלקלו ישראל ולא שמטו וכנגדן גלו ממנה שבעי' שנה וכן הוא אומ' עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה למלאות שבעים שנה (דברי הימים ב ל"ו, כ"א) וכן אתה מוצא ואני נתתי לך את שני עונם שלש מאות ותשעים יום, יום לשנה נתתיו לך (יחזקאל ד', ה'-ו') ואומר ואתה שכב לך על צדך השמאלית וגומ' (יחזקאל ד', ד') נמצאת אתה אומר הכעיסו ישראל ש"צ שנה עד שגלו עשרת השבטים ושבט יהודה קילקלו ארבעים ומשגלו עשרת השבטי' עד חרבות ירושלים הם עשרי' ושתים של מנשה ושאר שנותיו בתשובה שהרי נאמר בו (מלכים ב כ"א, ג') ויעש הרע ככל אשר עשה אחאב כמנין שנותיו של אחאב והוא מלך עשרים ושתים שנה שתים של אמון בנו ואחת עשרה של יהויקים ואחת עשרה של צדקיהו הרי ארבעים וששה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמשי' לצדקיהו מכל מקום נמצאו ימי קלקולם ארבע מאות ושלשים וששה שנים שלאחר נבואה זו שהוסיף ו' שנים ת' שנים עושים ח' יובלות וכל יובל ז' שמטות הרי נ"ו שמטות וח' שנים המוקדשות ליובל הרי ס"ד ובל' ושש שנה יש ה' שמטות הרי ס"ט שנים מקודשות ושנת יובל זה האחרון נחשב אף הוא במנין שבעונם לא נגמר וכאן ככה אמר לו הקב"ה לחבקוק כבר כתוב חזון בתורה אבל סתום הוא הוסיף אתה ובאר על הלוחות (חבקוק ב', ב') כי עוד יתגלה חזון למועד זה.

(ד) הִנֵּה עֻפְּלָה לֹא־יָשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה:

הנה עופלה - נפש שלו תמיד היא בכעס ובתאוה שואף לבלוע ולא שבע עופלה לשון עזות כמו ויעפילו (במדבר י"ד, מ"ד) וכן עופל ובוחן (ישעיהו ל"ב, י"ד). **לא ישרה נפשו בו** - אין רוחו מתקררת עליו לומר די במה שקניתי כבר לכן יבא עליו הפורענות. **וצדיק באמונתו יחיה** - יכניה המלך שעתיד זה להגלותו יעמוד לו צדקו וביום שיושלך זה מקברו ישא אויל מרודך את ראש יהויכין וישם את כסאו מעל לכסא המלכים (מלכים ב כ"ה, כ"ז-כ"ח).

(ה) {ס} וְאַף כִּי־הַיַּיִן בּוֹגֵד גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא יִנְוֶה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ וְהוּא כַּמָּוֶת וְלֹא יִשְׂבָּע וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל־הָעַמִּים:

ואף כי היין בוגד - ואף כשיבא בלשצר בן בנו של זה שיבגוד בו יינו, דלקביל אלפא חמרא שתי (דניאל ה', א'). **גבר יהיר** - הוא. **ולא ינוה** - לא יתקיים מדורו ונוהו שנתגאה ואמר בטעם חמרא להביא כלי בית המקדש ושתה בהם והיא תגרם לו שיהרג ויכלה זרעו כי גבר יהיר לץ לא ינוה לא יתקיים הוא ונוהו. **אשר הרחיב** - נבוכדנצר כשאול נפשו - להשיג כל תאותו ברחב לב. **והוא כמות** - כמלאך המות שאינו שבע מלהמית כך זה אינו שבע בכל קניינו.

(ו) הֲלוֹא־אֵלֶּה כֻּלָּם עָלָיו מָשָׁל יִשָּׂאוּ וּמְלִיצָה חִידָות לוֹ וְיֹאמַר הוֹי הַמַּרְבֶּה לֹא־לוֹ עַד־
מָתַי וּמַכְבִּיד עָלָיו עַבְטִיט:

הלא אלה - אשר אסף אליו לעובדו כולם עליו משל ישאו ומליצה ישאו בפיהם בלשון חידות בשבילו, לו כמו עליו. **ויאמר** - האומר את מליצת החידה. **הוי המרבה לא לו** - זו היא המליצה חבל על המרבה הון ומלכות ולא לו כי יבאו מלכי מדי ויטלו את הכל. **עד מתי** - יהיה הולך ומרבה ואינו אלא מכביד עליו משא עון כעב של טיט עב הוא לשון קורה כבידה כמו שמצינו במשכנא צלעות הבית והעבים (יחזקאל מ"א, כ"ו), ועב עץ (יחזקאל מ"א, כ"ה).

(ז) הֲלוֹא פֶּתַע יָקוּמוּ נְשְׁכֶיךָ וְיִקְצוּ מְזַעְזְעֶיךָ וְהָיִיתָ לִמְשִׁסּוֹת לָמוֹ:

ויקצו - כמו ויקוצו.

(ח) כִּי־אַתָּה שַׁלּוֹתָ גּוֹיִם רַבִּים יִשְׁלְוּךָ כָּל־יֶתֶר עַמִּים מִדְּמֵי אָדָם וַחֲמַס־אֶרֶץ קִרְיָה וְכָל־
יֹשְׁבֵי בָהּ:

שלות גוים רבים - השלכתם ונשלתם ממקומ'. **ישלוך כל יתר** - פליטת הגוים. **מדמי אדם** - בנקמת דמי ישראל הקרוי' אדם שנאמר: אדם אתם (יחזקאל ל"ד, ל"א). **וחמס ארץ** - ארץ ישראל. **קריה** - היא ירושלים.

(ט) {פ} הוֹי בֹּצֵעַ בֶּצַע רָע לְבֵיתוֹ לָשׂוּם בַּמָּרוֹם קִנּוֹ לְהִנָּצֵל מִכַּף־רָע:

הוי בוצע בצע רע לביתו - אונס ממון שהוא רע לו ולביתו לבנות לו בית. **לשום במרום קנו** - כדכתיב בספר הלא דא היא בבל רבתא דאנא בניתה לבית מלכו בתקוף חסני וגו' (דניאל ד', כ"ז) ובשעה שיצא דבר זה מפיו נטרד מן הבריות שנאמר עוד מלתא בפום מלכא (דניאל ד', כ"ח) בענין זה.

(י) יָעַצְתָּ בֹּשֶׁת לְבֵיתֶךָ קְצוֹת־עַמִּים רַבִּים וְחוֹטֵא נַפְשֶׁךָ:

יעצת בושת לביתך - אשר יעצת לקצות עמים רבים והפסדת עצמך. **קצות** - לשון שליפה וקילוף כמו הקצות את הבית (ויקרא י"ד, מ"ג). **וחוטא נפשך** - כמו מתעבר וחוטא נפשו (משלי כ', ב') חוטא לאבד נפשו פורפיי"ט שארמא בלעז.

(יא) כִּי־אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה:

כי וגו' - כי האבנים אשר גזלת תזעקנה מן הקיר. **וכפיס מעץ יעננה** - אל האבן בקול לנגדה שניהם צועקים. **וכפיס מעץ יעננה** - ת"י ושיפא מגו מרישא שיפא לשון קיסם שפאין בלשון חכמים דלדורש בלעז מריש הוא הקורה.

(יב) {פ} הוֹי בֹּנֶה עִיר בְּדָמִים וְכוֹנֵן קִרְיָה בְּעַוְלָה: (יג) הֲלוֹא הִנֵּה מֵאֵת יְ צְבָאוֹת וְיִיגְעוּ
עַמִּים בְּדֵי־אֵשׁ וּלְאֻמִּים בְּדֵי־רִיק יִעָפוּ:

הלא הנה מאת י"י - נשתלם פורענות לעושי רשעה. **וייגעו עמים בדי אש** - כאשר תבואם חמתו כאש עד שיה' דיים, בדי אש איישיץ בלעז.

(יד) כִּי תִמָּלֵא הָאָרֶץ לָדַעַת אֶת־כְּבוֹד יְ כַּמַּיִם יְכַסּוּ עַל־יָם: (טו) {פ} הוֹי מַשְׁקֵה רֵעֵהוּ
מְסַפֵּחַ חֲמָתְךָ וְאַף שַׁכֵּר לְמַעַן הַבִּיט עַל־מְעוֹרֵיהֶם:

משקה רעהו - יין, ובאותה השקאה הוא מספח ואוסף את חמתו עליו ואף משכרהו בחמתו וכל זה הוא עושה למען הביט על מעוריהם על גלויים ולראות את ערותם זה נ"נ שהיה משקה את המלכים יין ומשכרם ושוכב עמם משכבי אשה כדאמרינן במסכת שבת. דבר אחר: הוי משקה רעהו בסדר עולם דורשו כלפי בלשצר שהשקה את השרים בכלי בית המקדש ובהם נספחו ונשתכרו בחמתו של הקב"ה ובו בלילה נהרג. **על מעוריהם** - להגלות קלונם וראו שונאיהם בניוולם.

(טז) שָׂבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם־אַתָּה וְהֵעָרֵל תִּסּוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יְמִין יְיָ וְקִיקָלוֹן עַל־כְּבוֹדֶךָ:

והערל - ה"א משמשת בתיבה זו בלשון התפעל כמו האסף אל עמך (דברים ל"ב, נ') אף כאן הערל האטם בשממון ובתמהון לב כל ערלה לשון אוטם הוא כמו ערלה אזנם (ירמיהו ו', י') ערלי לב וערלי בשר (יחזקאל מ"ד, ט'). וי"ת ואתערטל, לשון ערום ועריה (יחזקאל ט"ז, ז').

(יז) כִּי חֲמַס לְבָנוֹן יְכַסֶּךָּ וְשֹׁד בְּהֵמוֹת יְחִיתָן מִדְּמֵי אָדָם וַחֲמַס־אֶרֶץ קִרְיָה וְכָל־יֹשְׁבֵי בָהּ:

חמס לבנון - בית מקדשא. **ושוד בהמות יחיתן** - שוד בהמותיך ואוכלוסיך אשר שדדו את עמי ישראל הוא ישברם. **מדמי אדם** - מחמס דמי ישראל. **וחמס ארץ** - ארץ ישראל. **קריה** - ירושלים.

(יח) מָה־הוֹעִיל פֶּסֶל כִּי פְסָלוֹ יְצָרוֹ מַסֵּכָה וּמוֹרֶה שֶׁקֶר כִּי בָטַח יֹצֵר יִצְרוֹ עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אִלְמִים:

מה הועיל - לבבל פסל. **כי בטח** - האדם היוצר ויוצרו של אלוהו זה. **עליו** - על יצירתו זאת הוא בוטח שיעזור לו אשר בא לעשות אלילים אלמים.

(יט) {ס} הוֹי אֹמֵר לָעֵץ הָקִיצָה עוּרִי לְאֶבֶן דּוּמֶם הוּא יוֹרֶה הִנֵּה־הוּא תָפוּשׂ זָהָב וָכֶסֶף וְכָל־רוּחַ אֵין בְּקִרְבּוֹ:

הוא יורה - בתמיה.

(כ) וַיְיָ בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל־הָאָרֶץ:

וי"י בהיכל קדשו - מוכן ליפרע. **הס מפניו כל הארץ** - הס לשון שיתוק ודמימת חורבן.

יום שלישי // י"ד אדר - פורים דפרזים

חומש - שלישי פרשת כי תשא

(יב) {שלישי} {פ} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְיָ רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי הַעַל אֶת־הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתַּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינָי:

ראה אתה אומר אלי - ראה - תן עיניך ולבך על דבריך. **אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני** - שאמרת לי: הנה אנכי שולח מלאך (שמות כ"ג, כ'), אין זו הודעה, שאיני חפץ בו. ואתה אמרת: הכרתיך משאר בני אדם בשם - חשיבות, שהרי אמרת לי: הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגם בך יאמינו לעולם (שמות י"ט, ט').

(יג) וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה:

ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני, דרכך - מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך. **ואדעך למען אמצא חן בעיניך** - ואדע בזו מידת תגמולך, מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך. ופתרון למען אמצא חן - למען אכיר מציאת החן. **וראה כי עמך הגוי הזה** - שלא תאמר: ואעשה אותך לגוי גדול (שמות ל"ב, י') ואת אלה תעזב, ראה כי עמך הם מקדם. ואם בהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלציי שיתקיימו, ואת תשלום שכר שלי בעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (בבלי ברכות ז'.), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם בא.

(יד) וַיֹּאמֶר פָּנַי יֵלֵכוּ וַהֲנִחֹתִי לָךְ:

ויאמר פני ילכו - כתרגומו: לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו: ופניך הולכים בקרב (שמואל ב י"ז, י"א).

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אַל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:

ויאמר אליו - בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלינו מזה.

(טז) וּבַמֶּה| יִוָּדַע אֵפוֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכֹּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:

ובמה יודע - ואיפוא יודע מציאת החן? הלא בלכתך עמנו. ועוד דבר אחר אני שואל ממך: שלא תשרה שכינתך עוד על אומות העולם, ונפלינו אני ועמך - ונהיה מובדלים בדבר זה מכל העם, כמו: והפלה י"י בין מקנה מצרים וגו' (שמות ט', ד').

תהלים - פרקים ע"ב עד ע"ו

תניא - פרק לד

> **פרק לד והנה** מודעת זאת שהאבות הן הן המרכבה שכל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפי' שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבון העולמים

בביטול הנ"ל ליחודו ית' ואחריהם כל הנביאים כל אחד לפי מדרגת נשמתו והשגתו ומדרגת משרע"ה היא העולה על כולנה שאמרו עליו שכינה מדברת מתוך גרונו של משה ומעין זה זכו ישראל במעמד הר סיני רק שלא יכלו לסבול כמאמר רז"ל שעל כל דיבור פרחה נשמתן כו' שהוא ענין ביטול במציאות הנ"ל לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן ובו קדשי הקדשים להשראת שכינתו שהוא גילוי יחודו ית' כמ"ש לקמן ומשחרב בהמ"ק אין להקב"ה בעולמו משכן ומכון לשבתו הוא יחודו ית' אלא ארבע אמות של הלכה שהוא רצונו ית' וחכמתו המלובשים בהלכות הערוכות לפנינו ולכן אחר שיעמיק האדם מחשבתו בענין ביטול הנ"ל כפי יכלתו זאת ישיב אל לבו כי מהיות קטן שכלי ושרש נשמתי מהכיל להיות מרכבה ומשכן ליחודו ית' באמת לאמיתו מאחר דלית מחשבה דילי תפיסא ומשגת בו ית' כלל וכלל שום השגה בעולם ולא שמץ מנהו מהשגת האבו' והנביאים אי לזאת אעשה לו משכן ומכון לשבתו הוא העסק בת"ת כפי הפנאי שלי בקביעות עתים ביום ובלילה כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה וכמאמר רז"ל אפי' פרק אחד שחרית כו' ובזה ישמח לבו ויגיל ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב על שזכה להיות אושפזיכן לגבורה פעמים בכל יום כפי העת והפנאי שלו כמסת ידו אשר הרחיב ה' לו:

נ"ך יומי – חבקוק פרק ג'

(א) {ס} תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיֹנוֹת:

על שגיונות - יש פותרו כתרגומו ולפי משמעו בקש רחמים על עצמו שהטיח דברים כמו על כן תפוג תורה (חבקוק א', ד') ותעשה אדם כדגי הים (חבקוק א', י"ד) קנתר אחר מדת הדין.

(ב) יְיָ שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי יְיָ פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר:

שמעתי שמעך - אשר מעולם שנפרעת תמיד ממכעיסיך ואת הרשע הזה אתה סובל. **יראתי** - אמרתי איך נשתנית מדת הדין בעון ישראל. **פעלך בקרב שנים חייהו** - פעלך הראשון שהייתה נפרע לנו מאויבינו בקרב שני הצרה שאנו שרויים בה חייהו כלומר עוררהו והשיבהו ובקרב שנים הללו תודיעהו. **ברוגז** - שתקצוף על הרשעים. **רחם תזכור** - רחם כמו לרחם. **תזכור** - לרחם את ישראל.

(ג) אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבוֹא וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן סֶלָה כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ:

אלוה מתימן יבוא - עכשיו הוא מזכיר לפניו פעלו הראשון שהוא מבקש לפניו לעוררהו ופועל חיבתן של ישראל ופורענו' דורו' הראשוני' כשבאת ליתן את התורה חזרת על עשו וישמעאל ולא קבלוה. **תימן** - עשו. **פארן** - ישמעאל כדאמר וישב במדבר פארן (בראשית כ"א, כ"א). **כסה שמים הודו** - בסיני לישראל.

(ד) וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ:

ונוגה - אותו היום. **כאור תהיה** - כאור המיוחד של שבעת ימי בראשית היה וכן ת"י. **קרנים** - לשון מאור כשהוא נוקב וזורח דרך הנקב נראה כמין קרנים בולטין וכן כי קרן עור פניו (שמות ל"ד, כ"ט). **מידו** - מידו של הקב"ה באו להם. **ושם חביון עזו** - כתרגומו שם נגלה עזו שהיה חבוי למפרע בסתר עליון.

(ה) לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר וְיֵצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו:

לפניו ילך דבר - מצאתי במדרש אגדה בשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל טורדו למלאך המות להפליגו לדברים אחרים שלא יעמוד לקנתר ולומר אומה שעתידה לכפור בך לסוף ארבעי' יום ואתה נותן להם את התור'. **ויצא רשף לרגליו** - מלאכי רשף באו עמו לסיני.

(ו) עָמַד | וַיְמַדֵּד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתַּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי־עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ:

עמד וימודד ארץ - המתין לדקדק בדין דור המבול למדוד להם מדה כנגד מדה ומדד עומד כדאמר נצב י"י ועומד לדין עמים (ישעיהו ג', י"ג) ממתין ומדקדק בדינם. **וימודד ארץ** - ברותחים קילקלו וברותחים נדונו. **ראה** - בדור הפלגה שעל ידי שהיו שפה אחת באו כולם בעצה כדכתיב ויהי כל הארץ שפה אחת (בראשית י"א, א'). **ויתר גוים** - הקפיצם לשבעים לשון כדאמר ויתר ממקומו (איוב ל"ז, א') לנתר בהם (ויקרא י"א, כ"א). **הררי עד** - שרי האומות. **הליכות עולם לו** - הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא.

(ז) תַּחַת אָוֶן רָאִיתִי אָהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגָּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן:

תחת און - שנמצא בישראל. **ראיתי אהלי כושן** - שעומדים בגלוי ומחבלים את ישראל ובהתכנע' לפניך ירגזון יריעות וגו' הכל כתרגומו.

(ח) הֲבִנְהָרִים חָרָה יְיָ אִם בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ אִם־בַּיָּם עֶבְרָתֶךָ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה:

הבנהרים - יש תמיהות שהן קיימות הראינו שכל אלה עשה ופירוש המקרא כתרגומו. **מרכבותיך** - לנו ישועה.

(ט) עָרְיָה תֵּעוֹר קַשְׁתֶּךָ שִׁבְעוֹת מַטּוֹת אֲמֶר סֶלָה נְהָרוֹת תְּבַקַּע־אָרֶץ:

עריה תעור קשתך - נגלה נגלית גבורתך. **שבועות מטות** - שבועות שנשבעת לשבטים. **אומר סלה** - מאמר המקוים לעולם. אומר נקוד פתח וטעמו למעלה, שהוא שם דבר. **נהרות תבקע ארץ** - כתרגומו.

(י) רָאוּךָ יָחִילוּ הָרִים זֶרֶם מַיִם עָבָר נָתַן תְּהוֹמוֹ קוֹלוֹ רוֹם יָדָיהוּ נָשָׂא:

ראוך יחילו הרים - הרי נחלי ארנון שנדבקו זה עם זה. **זרם מים עבר** - בעברם בירדן תמו נכרתו המים ועבר קילוח שטף המים לשפולו של נהר והבאים מלמעלה קמו עמדו. **נתן תהום קולו** - שבחוהו יושבי הארץ. **רום ידיהו נשא** - צבא השמי' הודו לו.

(יא) שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָּה לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרַק חֲנִיתֶךָ:

עמד זבולה - במדוריהון כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה ופירשוה על מלחמת גבעון כתרגומו. **לאור חציך יהלכו** - ישראל.

(יב) בְּזַ֖עַם תִּצְעַד־אָ֑רֶץ בְּאַ֥ף תָּדְר֖וֹשׁ גּוֹיִֽם׃

בזעם תצעד ארץ - לגרש שבעה אומות.

(יג) יָצָ֙אתָ֙ לְיֵשַׁ֣ע עַמֶּ֔ךָ לְיֵשַׁ֖ע אֶת־מְשִׁיחֶ֑ךָ מָחַ֙צְתָּ֙ רֹ֣אשׁ מִבֵּ֣ית רָשָׁ֔ע עָרוֹת֙ יְסוֹד֔ עַד־צַוָּ֖אר סֶּ֥לָה׃

לישע את משיחך - שאול ודוד. **ערות יסוד** - חומות אויביהם. **עד צואר** - הוא גובה החומות והמגדלים.

(יד) {פ} נָקַ֤בְתָּ בְמַטָּיו֙ רֹ֣אשׁ פְּרָזָ֔ו יִסְעֲר֖וּ לַהֲפִיצֵ֑נִי עֲלִיצָתָ֙ם֙ כְּמוֹ־לֶ֣אֱכֹ֔ל עָנִ֖י בַּמִּסְתָּֽר׃

נקבת במטיו ראש - סנחריב וסיעתו שהיו סוערים ברוח סערה להפיצני והוא הי' מטה שהיית רודה בו את האומות וכשבא וסער להפיצני נקבת ראשי גייסותיו במטיו שהי' בא לרדות בהם. **ראש פרזיו** - ראשי עריו וטירותיו כמו פרזות תשב ירושלים (זכריה ב', ח'), ערי הפרזי (דברים ג', ה'). **עליצותם** - היו כשהיו יכולים לאכול עני במסתר ישראל הקרואים עם עני.

(טו) דָּרַ֥כְתָּ בַיָּ֖ם סוּסֶ֑יךָ חֹ֥מֶר מַ֖יִם רַבִּֽים׃

דרכת בים - בחיילותיו הכבדים כחול הים. **חומר** - ת"י בדגור לשון חמרים חמרים (שמות ח', י').

(טז) שָׁמַ֙עְתִּי֙ | וַתִּרְגַּ֣ז בִּטְנִ֔י לְקוֹל֙ צָלְל֔וּ שְׂפָתַ֖י יָבֹ֣וא רָקָ֑ב בַּעֲצָמַ֙י֙ וְתַחְתַּ֣י אֶרְגָּ֔ז אֲשֶׁ֥ר אָנ֖וּחַ לְי֣וֹם צָרָ֑ה לַעֲל֥וֹת לְעָ֖ם יְגוּדֵֽנּוּ׃

שמעתי ותרגז בטני - ת"י אמרת בבל שמעית וזעו מלכיא מן קדם דינא די אתדנו מצראי. **לקול צללו שפתי** - לקול השמועה אחזני רעד עד ששפתי נוקשות זו לזו וקולו נשמע. **צללו** - לשון מצילות הסוס (זכריה י"ד, כ') טינטיר בלעז. **ותחתי ארגז** - במקומי אני מזדעזעת. **אשר אנוח ליום צרה** - אשר מנוחתי זאת מוכנת ליום צרה. **לעלות לעם יגודנו** - ליום אשר אמר להעלות מתוכו את העם אשר הוא יגודנו עקב לשוב בגדודיו לארצו.

(יז) כִּֽי־תְאֵנָ֞ה לֹא־תִפְרָ֗ח וְאֵ֤ין יְבוּל֙ בַּגְּפָנִ֔ים כִּחֵ֖שׁ מַעֲשֵׂה־זַ֑יִת וּשְׁדֵמ֣וֹת לֹא־עָ֔שָׂה אֹ֖כֶל גָּ֣זַר מִמִּכְלָ֔ה צֹ֖אן וְאֵ֥ין בָּקָ֖ר בָּרְפָתִֽים׃

כי תאנה לא תפרח - כתרגומו ויש לפתרו כמשמעו שוב אין הצלחה לכל מעשה בבל מעתה. **ושדמות** - שדה לבן. **ממכלה** - דיר הצאן.

(יח) וַאֲנִ֖י בַּ֣יי אֶעְלֹ֑וזָה אָגִ֖ילָה בֵּאלֹהֵ֥י יִשְׁעִֽי׃

ואני - כנסת ישראל, בי"י אעלוזה.

(יט) יְיָ֣ אֲ-דֹנָ֔י חֵילִ֖י וַיָּשֶׂ֣ם רַגְלַ֑י כָּאַיָּל֙וֹת וְעַ֣ל בָּמוֹתַ֔י יַדְרִכֵ֖נִי לַמְנַצֵּ֥חַ בִּנְגִינוֹתָֽי׃

למנצח בנגינותי - לבן לוי המנצח בשיר בית המקדש אנעים לו בנגינותי והלוי יתן קול כנגדו בכלי השיר. **למנצח** - כמה דאת אמר: ויעמדו הלוים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת וגו' (עזרא ג', ח'). **בנגינותי** - הוא לשון נעימות קול להרים ולהשפיל אורגנידורש בלעז.

יום רביעי ט"ו אדר - שושן פורים

חומש - רביעי פרשת כי תשא

(יז) {רביעי} {פ} וַיֹּאמֶר יְ אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וָאֵדָעֲךָ בְּשֵׁם:

גם את הדבר הזה - שלא תשרה שכינתי עוד על אומות העולם אעשה. ואין דבריו של בלעם על ידי שריית שכינה, אלא: נופל וגלוי עינים (במדבר כ"ד, ד',ט"ז), וכגון: ואלי דבר יגונב (איוב ד', י"ב), שומעין על ידי שליח.

(יח) וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָא אֶת־כְּבֹדֶךָ:

ויאמר הראני נא - רָאָה משה שהיתה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו.

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוּבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְ לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

ויאמר אני אעביר וגו' - הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני צריך ללמדך סדר תפילה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה. אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואתה נתון במערה. **וקראתי בשם י"י לפניך** - ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר שאתה רואה אותי מעוטף וקורא שלש עשרה מדות, הוי מלמד את ישראל לעשות. ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, כי רחמיי לא כלים, וחנותי את אשר אחון - אותן פעמים שארצה לחון. **ורחמתי** - עד שאחפץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא: עתים אענה עתים לא אענה. אלא בשעת מעשה אמר לו: הנה אנכי כרת ברית (שמות ל"ד:י'), הבטיחו שאינן חוזרות ריקם.

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנָי כִּי לֹא־יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי:

ויאמר לא תוכל - אף כשאעביר כל טובי על פניך (שמות ל"ג, י"ט), אין אני נותן לך רשות לראות את פניי.

(כא) וַיֹּאמֶר יְ הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:

הנה מקום אתי - בהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לצורכך, שאטמינך שם שלא תיזוק, ומשם תראה מה שייתראה, זהו פשוטו. ומדרשו: על שהשכינה מדבר ואומר: מקום אתי, ואינו אומר: 'במקום', שהקב"ה מקומו של עולם, ואין עולמו מקומו.

(כב) וְהָיָה בַּעֲבָר כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד־עָבְרִי:

בעבר כבודי - כשאעבר לפניך. **בנקרת הצור** - כמו: העיני האנשים ההם תנקר (במדבר ט"ז, י"ד), יקרוה ערבי נחל (משלי ל', י"ז), אני קרתי ושתיתי מים (מלכים ב י"ט, כ"ד), גזרה אחת להם. **נקרת הצור** - כריית הצור. **ושכתי כפי** - מכאן שנתנה רשות למחבלים לחבל. ואגין במימרי - כינוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאין צריך לסוכך עליו בכף ממש.

(כג) וַהֲסִרֹתִי֙ אֶת־כַּפִּ֔י וְרָאִ֖יתָ אֶת־אֲחֹרָ֑י וּפָנַ֖י לֹ֥א יֵרָאֽוּ׃

ואעדי ית דברת יקרי, כשתסתלק הנהגת כבודי מכנגד פניך ללכת משם ולהלן.

וראית את אחורי - הראהו קשר של תפילין.

לֹא תוּכַל לִרְאוֹת אֶת פָּנָי

"ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי" (לג, כ), אמנם מסביר הזהר (ח"ב קטז:) כי על אף שבעיניו ובהשגתו הגלויה לא ראה משה את פני ה', הרי ש"בעין השכל דבלבך" את חזי בכולא" (בעין השכל שבלבו של משה, הוא ראה את הכל).

תהלים - פרקים ע"ז ו-ע"ח

תניא – פרק לד

ואם ירחיב ה' לו עוד אזי טהור ידים יוסיף אומץ ומחשבה טובה כו' וגם שאר היום כולו שעוסק במשא ומתן יהיה מכון לשבתו ית' בנתינת הצדקה שיתן מיגיעו שהיא ממדותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו' וכמ"ש בתיקונים חסד דרועא ימינא ואף שאינו נותן אלא חומש הרי החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' להיות מכון לשבתו ית' כנודע מאמר רז"ל שמצות צדקה שקולה כנגד כל הקרבנו' ובקרבנות היה כל החי עולה לה' ע"י בהמה אחת וכל הצומח ע"י עשרון סלת אחד בלול בשמן כו' ומלבד זה הרי בשעת התורה והתפלה עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע הידות לבריאות גופו כמ"ש לקמן. והנה בכל פרטי מיני שמחות הנפש הנ"ל אין מהן מניעה להיות נבזה בעיניו נמאס ולב נשבר ורוח נמוכה בשעת השמחה ממש מאחר כי היותו נבזה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש הבהמית והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ אלהות המלובש בה להחיותה כנ"ל [בפ' ל"א] וכה"ג איתא בזהר בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא:

נ"ך יומי - צפניה פרק א'

(א) דְּבַר־יְ֠הוָה אֲשֶׁ֨ר הָיָ֜ה אֶל־צְפַנְיָ֣ה בֶן־כּוּשִׁ֗י בֶּן־גְּדַלְיָה֙ בֶּן־אֲמַרְיָ֣ה בֶּן־חִזְקִיָּ֔ה בִּימֵ֖י יֹאשִׁיָּ֣הוּ בֶן־אָמ֑וֹן מֶ֖לֶךְ יְהוּדָֽה׃ (ב) אָסֹ֥ף אָסֵ֛ף כֹּ֖ל מֵעַ֣ל פְּנֵ֣י הָאֲדָמָ֑ה נְאֻם־יְהוָֽה׃

אסוף אסף - לשון כליון כמו ואספת את נפשך (שופטים י"ח, כ"ה) דמיכה ואל"ף חסרה בתיבה שנייה שהרי היה לו לכתוב אאסוף אבל יש כאלה הרבה כמו לא יהל שם ערבי (ישעיהו י"ג, כ') שהוא כמו לא יאהל.

(ג) אָסֹף אָדָם וּבְהֵמָה אָסֵף עוֹף־הַשָּׁמַיִם וּדְגֵי הַיָּם וְהַמַּכְשֵׁלוֹת אֶת־הָרְשָׁעִים וְהִכְרַתִּי אֶת־הָאָדָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה נְאֻם־יְיָ:

והמכשלות את הרשעים - הם עבודה זרה.

(ד) וְנָטִיתִי יָדִי עַל־יְהוּדָה וְעַל כָּל־יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלָ‍ִם וְהִכְרַתִּי מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה אֶת־שְׁאָר הַבַּעַל אֶת־שֵׁם הַכְּמָרִים עִם־הַכֹּהֲנִים:

את שאר הבעל - שלא תהא שארית לזכרונו. **הכמרים עם הכהנים** - פלחיהון עם כומריהם.

(ה) וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִים עַל־הַגַּגּוֹת לְצְבָא הַשָּׁמָיִם וְאֶת־הַמִּשְׁתַּחֲוִים הַנִּשְׁבָּעִים לַיְיָ וְהַנִּשְׁבָּעִים בְּמַלְכָּם:

ואת הנשבעים לי"י - וחוזרים ונשבעים במלכם בעבודה זרה שלהם עושין עבודה זרה עיקר לומר אם אין אתה מאמין בשבועת י"י הריני נשבע לך בעבודה זרה.

(ו) וְאֶת־הַנְּסוֹגִים מֵאַחֲרֵי יְיָ וַאֲשֶׁר לֹא־בִקְשׁוּ אֶת־יְיָ וְלֹא דָרָשֻׁהוּ: (ז) הַס מִפְּנֵי אֲ-דֹנָי יְיָ כִּי קָרוֹב יוֹם יְיָ כִּי־הֵכִין יְיָ זֶבַח הִקְדִּישׁ קְרָאָיו:

הקדיש קרואיו - זימן חיילותיו ליום מועד.

(ח) וְהָיָה בְּיוֹם זֶבַח יְיָ וּפָקַדְתִּי עַל־הַשָּׂרִים וְעַל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְעַל כָּל־הַלֹּבְשִׁים מַלְבּוּשׁ נָכְרִי:

מלבוש נכרי - תכשיטי עבודה זרה.

(ט) וּפָקַדְתִּי עָל כָּל־הַדּוֹלֵג עַל־הַמִּפְתָּן בַּיּוֹם הַהוּא הַמְמַלְאִים בֵּית אֲדֹנֵיהֶם חָמָס וּמִרְמָה:

הדולג על המפתן - ת"י דמהלכין בנימוסי פלשתאי, שלא היו דורכים על מפתן דגון שנאמר: על כן לא ידרכו כהני דגון וגו' (שמואל א ה', ה').

(י) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם־יְיָ קוֹל צְעָקָה מִשַּׁעַר הַדָּגִים וְיִלֶלָה מִן־הַמִּשְׁנֶה וְשֶׁבֶר גָּדוֹל מֵהַגְּבָעוֹת:

משער הדגים - ת"י מתרע נוניא ושער היה בירושלים וכך שמו. **מן המשנה** - משער העופות שהוא שני לו.

(יא) הֵילִילוּ יֹשְׁבֵי הַמַּכְתֵּשׁ כִּי נִדְמָה כָּל־עַם כְּנַעַן נִכְרְתוּ כָּל־נְטִילֵי כָסֶף:

יושבי המכתש - נחלא דקדרון שעמוקה כמכתשת זה ת"י ומדרש אגדה משער הדגים זו עכו הנתונה בחיקו של הים ששם נצודים דגים הרבה. **מן המשנה** - לוד שהיא משנה לירושלים. **מהגבעות** - זו צפורי שיושבת בראשי ההרים כצפור. **יושבי המכתש** - זו טבריא שעמוקה מכל ארץ ישראל. **כי נדמה כל עם כנען** - ת"י ארי אתבר כל עמא

דדמי עובדיהון לעובדי עמא דארעא דכנען. **כל נטילי כסף** - כל עתירי נכסיא טעוני משא כסף וזהב, כמו כובד האבן ונטל החול (משלי כ"ז, ג') לשון משא.

(יב) {ס} וְהָיָה בָּעֵת הַהִיא אֲחַפֵּשׂ אֶת־יְרוּשָׁלַם בַּנֵּרוֹת וּפָקַדְתִּי עַל־הָאֲנָשִׁים הַקֹּפְאִים עַל־שִׁמְרֵיהֶם הָאֹמְרִים בִּלְבָבָם לֹא־יֵיטִיב יְהוָה וְלֹא יָרֵעַ:

אחפש את ירושלים בנרות - אדקדק בעונותיהם. **הקופאים** - הצפים על שמריהם ויצף הברזל (מלכים ב ו', ו') מתרגמינן וקפא פרזלא. **האומרים בלבבם לא ייטיב י"י** - לעושי רצונו. **ולא ירע** - לעוברי רצונו.

(יג) וְהָיָה חֵילָם לְמִשֹּׁסָה וּבָתֵּיהֶם לִשְׁמָמָה וּבָנוּ בָתִּים וְלֹא יֵשֵׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְלֹא יִשְׁתּוּ אֶת־יֵינָם: (יד) קָרוֹב יוֹם־יְיָ הַגָּדוֹל קָרוֹב וּמַהֵר מְאֹד קוֹל יוֹם יְיָ מַר צוֹרֵחַ שָׁם גִּבּוֹר:

מר צורח שם גבור - הגבור יצרח שם בקול מר.

(טו) יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׁאָה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל:

יום שואה - לשון שממון. ונמשואה - שממון יותר.

(טז) יוֹם שׁוֹפָר וּתְרוּעָה עַל הֶעָרִים הַבְּצֻרוֹת וְעַל הַפִּנּוֹת הַגְּבֹהוֹת: (יז) וַהֲצַרְתִּי לָאָדָם וְהָלְכוּ כַּעִוְרִים כִּי לַייְ חָטָאוּ וְשֻׁפַּךְ דָּמָם כֶּעָפָר וּלְחֵמָם כַּגְּלָלִים:

והצרותי לאדם - לישראל הקרויים אדם. **ולחומם** - בשרם ולשון ערבי בשר קורין אל לחם. **כגללים** - רעי.

(יח) גַּם־כַּסְפָּם גַּם־זְהָבָם לֹא־יוּכַל לְהַצִּילָם בְּיוֹם עֶבְרַת יְיָ וּבְאֵשׁ קִנְאָתוֹ תֵּאָכֵל כָּל־הָאָרֶץ כִּי־כָלָה אַךְ־נִבְהָלָה יַעֲשֶׂה אֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

יום חמישי // ט"ז אדר

הומש - המישי פרשת כי תשא

(א) {חמישי} {פ} וַיֹּאמֶר יְ אֶל־מֹשֶׁה פְּסָל־לְךָ שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלֻּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:

פסל לך - הראהו מחצב של סנפירינון מתוך אהלו, ואמר לו: הפסולת יהי שלך, ומשם נתעשר משה הרבה. **פסל לך** - אתה שברת ראשונות, פסל לך אתה אחרות. משל למלך (תנחומא כי תשא ל') שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות. מתוך קילקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתובתה, ואמר: אם יאמר המלך להורגה, אומר לו: עדיין אינה אשתך. בדק המלך ומצא שלא היה הקילקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה: כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה כתובתה, אמר לו: אתה קרעתה אותה, אתה קנה לך נייר אחרת, ואני כותב בכתב ידי. כך המלך - זה הקב"ה, השפחות - אילו ערב רב, השושבין - זה משה, לכך נאמר: פסל לך.

(ב) וֶהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל־הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר:

נכון - מזומן.

(ג) וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אַל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל־יִרְעׇוּ אֶל־מוּל הָהָר הַהוּא:

ואיש לא יעלה עמך - הראשונות, על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהילה, שלטה בהן עין רעה. אין לך יפה מן הצניעות.

(ד) וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְ אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים: (ה) וַיֵּרֶד יְ בֶּעָנָן וַיִּתְיַצַּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְ:

ויקרא בשם י"י - מתרגמינן: וקרא בשמא י"י.

(ו) וַיַּעֲבֹר יְ | עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְ | יְ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת:

י"י י"י - הוא מדת רחמים, אחת קודם שיחטא, ואף היא לאחר שיחטא וישוב. **אל** - אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר: אלי אלי למה עזבתני (תהלים כ"ב, ב') - אין לומר למדת הדין: למה עזבתני. כך מצאתיה במכילתא (מכילתא דרבי ישמעאל שמות ט"ו, ב'). **ארך אפים** - מאריך אפו, ואינו ממהר ליפרע שמא יעשה תשובה. **ורב חסד** - לצריכים חסד, שאין להם זכות כל כך. **ואמת** - לשלם שכר טוב לעושה רצונו.

(ז) נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד| עֲוֹן אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים:

נצר חסד - שהאדם עושה לפניו. **לאלפים** - לשני אלפים דורות. **עוונות** - אילו הזדונות. **פשעים** - אילו המרדים שהאדם עושה להכעיס. **ונקה לא ינקה** - לפי פשוטו משמע: שאינו מוותר על העוון לגמרי אלא נפרע מעט מעט. ורבותינו דרשו (בבלי יומא פ"ו.): מנקה הוא לשבין, ולא ינקה לשאינן שבים. **פקד עון אבות על בנים** - כשאוחזין מעשה

אבותיהם בידיהם, שכבר פירש במקום אחר: לשונאיי (שמות כ', ד'). **על רבעים** - דור רביעי. נמצאת מדה טובה מרובה ממדת פורענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר: נוצר חסד לאלפים.

(ח) וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ:

וימהר משה - כשראה שכינה עוברת ושמע קול הקריאה, וישתחו.

(ט) וַיֹּאמֶר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֵלֶךְ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ:

ילך נא י"י בקרבנו - כמה שהבטחתני, ואם עם קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת: פן אכלך בדרך (שמות ל"ג, ג'), אתה תסלח לעונינו. יש כי במקום 'אם'. **ונחלתנו** - ותננו לך לנחלה מיוחדת. זו היא בקשת: ונפלינו אני ועמך (שמות ל"ג, ט"ז) - שלא תשרה שכינה על האומות.

וְאֱמֶת

"ויעבר הוי' על פניו ויקרא הוי' הוי' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת, נוצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה" (לד, ו, ז), הסברנו פעם מהמגיד ממעזריטש שעיקר הסוד של דברי חז"ל ש"כל השביעין חביבין" נאמר על יג מדות הרחמים, בגלל שאם יש לך מערכת של יג אז השביעי הוא המרכז, באמצע שלה, והוא תקון "ואמת", זה נקרא 'הנקודה האמצעית'.

תהלים - פרקים ע"ט עד פ"ב

תניא - פרק לה

פרק לה והנה לתוספת ביאור תיבת לעשותו וגם להבין מעט מזעיר תכלית בריאת הבינונים וירידת נשמותיהם לעו"הז להתלבש בנפש הבהמית שמהקליפה וס"א מאחר שלא יוכלו לשלחה כל ימיהם ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח כי מהותה ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה היא בתקפה ובגבורתה אצלם כתולדתה רק שלבושיה אינם מתלבשים בגופם כנ"ל וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם לעו"הז ליגע לריק ח"ו להלחם כל ימיהם עם היצר ולא יכלו לו ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם והוא בהקדים לשון הינוקא [בזהר פ' בלק] על פסוק החכם עיניו בראשו וכי באן אתר עינוי דבר נש כו' אלא קרא הכי הוא ודאי דתנן לא יהך בר נש בגילוי' דרישא ארבע אמות מאי טעמא דשכינתא שריא על רישיה וכל חכם עינוהי ומילוי ברישיה אינון בההוא דשריא

וקיימא על רישיה וכד עינוי תמן לנדע דההוא נהורא דאדליק על רישיה אצטריך למשחא בגין דגופא דב"נ איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלכא צוח ואמר ושמן על ראשך אל יחסר דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא ואינון עובדאן טבאן וע"ד החכם עיניו בראשו עכ"ל.

נ"ך יומי - צפניה פרק ב'

(א) {ס} הִתְקוֹשְׁשׁוּ וָקוֹשׁוּ הַגּוֹי לֹא נִכְסָף:

התקוששו - התלקטו ואספו יחד כמו לקושש קש (שמות ה', י"ב). **וקושו** - מעשיכם השוו מעשיכם לדעת קונכם, ורז"ל דרשו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים עשו שניהם לשון היקש אדם המשוה עצמו ומישר דרכו. **הגוי לא נכסף** - ת"י דלא חמד למיתב לאורייתא.

(ב) בְּטֶרֶם לֶדֶת חֹק כְּמֹץ עָבַר יוֹם בְּטֶרֶם | לֹא־יָבוֹא עֲלֵיכֶם חֲרוֹן אַף־יְ בְּטֶרֶם לֹא־יָבוֹא עֲלֵיכֶם יוֹם אַף־יְ:

בטרם לדת חוק - לפני בא הגזירה. **כמוץ עבר** - הרי זה מקרא קצר כמוץ העובר מלפני רוח וכעשן העובר מלפני השמש וזהו תרגומו של עבר יום כך ת"י תהוון דמן לכמוצא דנשב ביה רוחא וכתננא דעדי מן קדם יומא, נ"א כטולא דעדו וכו' זהו לשון צל.

(ג) בַּקְּשׁוּ אֶת־יְ כָּל־עַנְוֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעָלוּ בַּקְּשׁוּ־צֶדֶק בַּקְּשׁוּ עֲנָוָה אוּלַי תִּסָּתְרוּ בְּיוֹם אַף־יְ: (ד) כִּי עַזָּה עֲזוּבָה תִּהְיֶה וְאַשְׁקְלוֹן לִשְׁמָמָה אַשְׁדּוֹד בַּצָּהֳרַיִם יְגָרְשׁוּהָ וְעֶקְרוֹן תֵּעָקֵר:

כי עזה עזובה תהיה - כי אם תעשו כן אפקוד על שכיניכם הרעים פלשת ועמון ומואב כמו שהנביא מסדרן והולך. **בצהרים יגרשוה** - אשדוד שמה ובצהרים אשר ישוד בה קטב יגרשוה ותהי שדודה. דבר אחר: בצהרים יגרשוה מקום מרעה צאן היה וצהרים קשה לצאת בו צאן וכן הוא אומר איכה תרביץ בצהרים (שיר השירים א', ז').

(ה) הוֹי יֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם גּוֹי כְּרֵתִים דְּבַר־יְ עֲלֵיכֶם כְּנַעַן אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְהַאֲבַדְתִּיךְ מֵאֵין יוֹשֵׁב:

חבל הים - ספר ימא ולשון חבל מדת הקרקע היא שמודדין בחבל כלומר הסמוכים לים. **גוי כרתים** - ת"י עמא דמחייבין לאישתצאה ומי הן יושבי חבל הים כנען ארץ פלשתים כי פלשתים יושבים על שפת הים האחרון במערב' של א"י בתוך מצרי תחומיה ואף שדורשו יונתן לכליה גוי כרתים מדינה היא בפלשתים ושמה כרתי וכן הוא אומר בצקלג אנחנו פשטנו על נגב הכרתי ועל אשר ליהודה (שמואל א ל', י"ד) ות"י על דרום כרתי ולמטה כתוב בכל השלל הגדול אשר לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה (שמואל א ל', ט"ז).

(ו) וְהָיְתָה חֶבֶל הַיָּם נְוֹת כְּרֹת רֹעִים וְגִדְרוֹת צֹאן:

נות כרות רועים - נוה עראי שיכרו בה הרועים לחם בבוקר כרות לשון ויכרה להם כירה גדולה (מלכים ב ו':כ"ג).

(ז) וְהָיָה חֶבֶל לִשְׁאֵרִית בֵּית יְהוּדָה עֲלֵיהֶם יִרְעוּן בְּבָתֵּי אַשְׁקְלוֹן בָּעֶרֶב יִרְבָּצוּן כִּי יִפְקְדֵם יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וְשָׁב [שְׁבִיתָם] (שבותם):

והיה חבל לשארית בית יהודה - והיה אותו הגבול גורל לשארית בני יהודה חבל זה לשון גורל הוא וכן ת"י ויהי עדבא לשארא דבית יהודה.

(ח) שָׁמַעְתִּי חֶרְפַּת מוֹאָב וְגִדֻּפֵי בְּנֵי עַמּוֹן אֲשֶׁר חֵרְפוּ אֶת־עַמִּי וַיַּגְדִּילוּ עַל־גְּבוּלָם:

אשר חרפו את עמי - כשהיו מוליכין ישראל בגולה לצד ארץ כשדים והיו עוברין דרך עמון ומואב ורואים ישראל בוכים וגונחים וצועקין היו מונין אותן ואומרים מה לכם להיות סגופים מה תבכו הלא לבית אביכם אתם הולכים בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם (יהושע כ"ד, ב'). **ויגדילו על גבולם** - ויתגאו על גבולם.

(ט) לָכֵן חַי־אָנִי נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־מוֹאָב כִּסְדֹם תִּהְיֶה וּבְנֵי עַמּוֹן כַּעֲמֹרָה מִמְשַׁק חָרוּל וּמִכְרֵה־מֶלַח וּשְׁמָמָה עַד־עוֹלָם שְׁאֵרִית עַמִּי יְבָזּוּם וְיֶתֶר גּוֹיִ יִנְחָלוּם:

כי מואב כסדום תהיה - גם אתם לקדמתכ' תשובו לוט אביכם לא מסדום היה. **ממשק חרול** - השמעת קול כמו משק גבים (ישעיהו ל"ג, ד') ואף מ"ם הראשונה יסוד היא בתיבה כמו ממשח הסוכך (יחזקאל כ"ח, י"ד) ממשק חרול השמעת קול חרולים הגדילים שם מאין עובר והן נוקשין זו על זו ומשמיעות קול. **ומכרה מלח** - מקום כריית מלח.

(י) זֹאת לָהֶם תַּחַת גְּאוֹנָם כִּי חֵרְפוּ וַיַּגְדִּילוּ עַל־עַם יְיָ צְבָאוֹת: (יא) נוֹרָא יְיָ עֲלֵיהֶם כִּי רָזָה אֶת כָּל־אֱלֹהֵי הָאָרֶץ וְיִשְׁתַּחֲווּ־לוֹ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ כֹּל אִיֵּי הַגּוֹיִם:

כי רזה - התיש כחם. **וישתחוו לו** - כשיראו שנתקלקלו יראתן.

(יב) גַּם־אַתֶּם כּוּשִׁים חֲלָלַי חַרְבִּי הֵמָּה:

גם אתם כושים - כשגלו שם ישראל מעבר לנהרי כוש.

(יג) וְיֵט יָדוֹ עַל־צָפוֹן וְיאַבֵּד אֶת־אַשּׁוּר וְיָשֵׂם אֶת־נִינְוֵה לִשְׁמָמָה צִיָּה כַּמִּדְבָּר:

על צפון - אשור בצפון אצל בבל. **נינוה** - הוא ראש לאשור.

(יד) וְרָבְצוּ בְתוֹכָהּ עֲדָרִים כָּל־חַיְתוֹ־גוֹי גַּם־קָאַת גַּם־קִפֹּד בְּכַפְתֹּרֶיהָ יָלִינוּ קוֹל יְשׁוֹרֵר בַּחַלּוֹן חֹרֶב בַּסַּף כִּי אַרְזָהּ עֵרָה:

כל חיתו גוי - כל בהמות הגוים. **קאת וקפוד** - עופות. **בכפתוריה** - פומל"ש שבראש הגג. **חורב בסף** - החורבן יהיה ניכר בספי הבית. **קול ישורר בחלון** - קול העופות מצפצפים בחלונות. **כי ארזה ערה** - כי ארזיה עקר ושרש כמו ערו ערו (תהלים קל"ז, ז'). ויונתן תרגם: וטללה סתרו הוא גג הבית הספון בארז שאפי' בתי אבנים מסככין בנסרים של עץ.

(טו) זֹאת הָעִיר הָעַלִּיזָה הַיּוֹשֶׁבֶת לָבֶטַח הָאֹמְרָה בִּלְבָבָהּ אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד אַיִּךְ | הָיְתָה לְשַׁמָּה מַרְבֵּץ לַחַיָּה כָּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשְׁרֹק יָנִיעַ יָדוֹ:

ואפסי - ואפס זולתי.

יום שישי // י"ז אדר

חומש - ששי פרשת כי תשא

(י) {ששי} וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל־עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל־הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה יְ כִּי־נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:

הנה אנכי כרת ברית - על זאת. **אעשה נפלאות** - לשון ונפלינו (שמות ל"ג, ט"ז) - שתהיו מובדלין בזו מכל האומות, שלא תשרה שכינתי עליהם.

(יא) שְׁמָר־לְךָ אֵת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי:

את האמורי וגו' - שש אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופינה מפניהם.

(יב) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: (יג) כִּי אֶת־מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן וְאֶת־מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרָיו תִּכְרֹתוּן:

אשריו - הוא אילן שעובדין אותו.

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְ קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא:

קנא שמו - מקנא ליפרע ואינו מוותר, וזהו כל לשון קנאה, אינפֵרינט, אוחז בנצחונו ופורע מעוזביו.

(טו) פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ| אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ:

(טו-טז) **ואכלת מזבחו** - כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתם. ומתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך.

(טז) וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

[ביאור לפסוק זה כלול בביאור פסוק טו]

(יז) אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: (יח) אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם:

חדש האביב - חדש הבכיר, שהתבואה מבכרת בבישולה.

(יט) כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנְךָ תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה:

כל פטר רחם לי - באדם. **וכל מקנך תזכר וגו'** - וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה - אשר יפטור זכר את רחמה. **פטר** - לשון פתיחה, וכן: פוטר מים ראשית מדון (משלי י"ז, י"ד). תי"ו של תזכר, לשון נקבה הוא, מוסב על היולדת.

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם:

ופטר חמור - ולא שאר בהמה טמאה. **תפדה בשה** - נותן שה לכהן והוא חולין ביד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים. **וערפתו** - ערפו בקופיץ, הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך יופסד ממונו. **כל בכור בניך תפדה** - חמש סלעים פדיונו קצוב, שנאמר: ופדוייו מבן חדש תפדה (במדבר י"ח, ט"ז). **ולא יראו פני ריקם** - לפי פשוטו של מקרא: דבר בפני עצמו הוא. ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראיית פנים. אלא אזהרה אחרת היא: וכשתעלו לרגל ליראות, אל יראו פני ריקם - מצוה עליכם להביא עולה ראייה. ולפי מדרש ברייתא: מקרא יתר הוא, ומופנה לגזירה שוה, ללמד על הענקו של עבד עברי שהוא חמש סלעים מכל מין ומין כפדיון בכור, במסכת קידושין (בבלי קידושין י"ז.).

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת:

בחריש ובקציר תשבת - למה נזכר חריש וקציר? יש מרבותינו אומרים (בבלי ר"ה ט'.): על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקודש. וכך משמעו: ששת ימים תעבד ובשביעית תשבת - ועבודת ששת הימים שהתרתי לך, יש שנה שחריש וקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר: שדך לא תזרע כו' (ויקרא כ"ה, ד'). ויש מהם אומרים (בבלי ר"ה ט'.): אינו מדבר אלא בשבת, חריש וקציר שהוזכרו בו, לומר לך: מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קצירת העומר שהיא מצוה ודוחה שבת.

(כב) וְחַג שָׁבֻעֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים וְחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה:

בכורי קציר חטים - שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים בכורים, שהיא מנחה ראשונה הבאה מן החדש חטים למקדש, כי מנחת העומר הבאה בפסח מן השעורים היא. **וחג האסיף** - בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו: ואספתו אל תוך ביתך (דברים כ"ב, ב'). **תקופת השנה** - שהוא בחזרת השנה, בתחילת השנה הבאה. **תקופה** - לשון מסיבה והקפה.

(כג) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי הָאָדֹן | יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

כל זכורך - כל הזכרים שבך.

הרבה מצות בתורה נאמרו והוכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מניין לאוין שבהן ועל מניין עשה שבהן.

(כד) כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלֶךָ וְלֹא־יַחְמֹד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:

אורישׁ - כתרגומו: אתריך, וכן: החל רש (דברים ב', ל"א), וכן: ויורש את האמורי (במדבר כ"א, ל"ב), לשון גירושין. **והרחבתי את גבולך** - ואתה רחוק מבית הבחירה, ואינך יכול ליראות לפניי תמיד. לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו.

(כה) לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח:

לא תשחט וגו' - לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, לשוחט או לזורק או לאחד מבני חבורה. **ולא ילין** - כתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר. **זבח חג הפסח** - אימורין. ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואברים.

(כו) רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ:

ראשית בכורי אדמתך - משבעת המינין האמורין בשבח אדמתך: ארץ חטה ושעורה וגו' ודבש (דברים ח', ח') - הן תמרים. **לא תבשל גדי** - אזהרה לבשר בחלב. ושלשה פעמים כתוב בתורה: אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור בישול.

גדי - כל וולד רך במשמע, ואף עגל וכבש. ממה שהוצרך לפרש בכמה מקומות: גדי עזים (בראשית ל"ח:י"ז), למדת גדי סתם - כל יונקים במשמע. **חלב אמו** - פרט לעוף שאין לו חלב אם, שאין איסורו מן התורה, אלא מדברי סופרים.

תהלים - פרקים פ"ג עד פ"ז

תניא - פרק לה

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחז בפתילה בלי שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דווקא ולא די לו בנשמתו שהיא חלק אלוה ממעל להיות היא כשמן לפתיל' מבואר ומובן לכל משכיל כי הנה נשמת האדם אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגי' אעפ"כ אינה בטילה במציאות לגמרי ליבטל וליכלל באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. משא"כ המצות ומעשים טובים שהן רצונו ית' ורצונו ית' הוא מקור החיים לכל העולמות והברואים שיורד אליהם על ידי צמצומים רבים והסתר פנים של רצון העליון ב"ה וירידת המדרגות עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש מאין ודבר נפרד בפני עצמו ולא יבטלו במציאות כנ"ל משא"כ המצות שהן פנימית רצונו ית' ואין שם הסתר פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש ביחוד גמור.]:

נ"ך יומי - צפניה פרק ג'

(א) {פ} הוֹי מֹרְאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה:

הוי מוראה ונגאלה - עד עכשיו דבר בנינוה ועכשיו חוזר על ירושלים הוי שתהא לבז ולסחי כרואי ותהא מגואלת בצחן עוונה, מוראה כמו מוראתו (ויקרא א', ט"ז) ושמתיך כרואי (נחום ג', ו'). **העיר היונה** - כיונה פותה אין לב (הושע ז', י"א).

(ב) לְֹא שָׁמְעָהּ בְּקוֹל לְֹא לָקְחָה מוּסָר בַּיְיָ לְֹא בָטְחָה אֶל־אֱלֹהֶיהָ לְֹא קָרֵבָה: (ג) שָׂרֶיהָ בְּקִרְבָּהּ אֲרָיוֹת שֹׁאֲגִים שֹׁפְטֶיהָ זְאֵבֵי עֶרֶב לְֹא גָרְמוּ לַבֹּקֶר:

זאבי ערב - הממהרים לאכול טרפם בלילה. **לא גרמו לבוקר** - לא השאירו אף העצמות לגרם לבוקר.

(ד) נְבִיאֶיהָ פְּחָזִים אַנְשֵׁי בְּגִדוֹת כֹּהֲנֶיהָ חִלְּלוּ־קֹדֶשׁ חָמְסוּ תּוֹרָה:

חמסו תורה - לא הורו אותה לשואליהם.

(ה) יְיָ צַדִּיק בְּקִרְבָּהּ לְֹא יַעֲשֶׂה עַוְלָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר מִשְׁפָּטוֹ יִתֵּן לָאוֹר לְֹא נֶעְדָּר וְלֹא־יוֹדֵעַ עַוֶל בֹּשֶׁת:

י"י צדיק - השרה שכינתו בקרבם ולפיכך אינו יכול לראות במעשיהם הרעים כי צדיק הוא ואין עולה לפניו. **משפטו יתן לאור** - נותן לאור דן דין אמת לאמתו. **ולא יודע עול בשת** - וכל זה לא נתנו שופטי עול שבתוכה אל לבם להתבייש מן הצדיק השוכן ביניהם.

(ו) הִכְרַתִּי גוֹיִם נָשַׁמּוּ פִּנּוֹתָם הֶחֱרַבְתִּי חוּצוֹתָם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְדָּוּ עָרֵיהֶם מִבְּלִי־אִישׁ מֵאֵין יוֹשֵׁב:

הכרתי גוים - הבאתי פורענו' על האומות כדי שתראו ותיראו כמו שהוא מסיים והולך אמרתי אך תראי אותי (צפניה ג', ז').

(ז) אָמַרְתִּי אַךְ־תִּירְאִי אוֹתִי תִּקְחִי מוּסָר וְלֹא־יִכָּרֵת מְעוֹנָהּ כֹּל אֲשֶׁר־פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אָכֵן הִשְׁכִּימוּ הִשְׁחִיתוּ כֹּל עֲלִילוֹתָם:

ולא יכרת מעונה - ולא יחרבון מדוריה. **כל אשר פקדתי עליה** - ולא יכרת ממנו כל הטוב אשר צויתי להביא עליה.

(ח) לָכֵן חַכּוּ־לִי נְאֻם־יְיָ לְיוֹם קוּמִי לָעַד כִּי מִשְׁפָּטִי לֶאֱסֹף גּוֹיִם לְקָבְצִי מַמְלָכוֹת לִשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי כֹּל חֲרוֹן אַפִּי כִּי בְּאֵשׁ קִנְאָתִי תֵּאָכֵל כָּל־הָאָרֶץ:

קומי לעד - שאקום להתוועד עליכם.

(ט) כִּי־אָז אֶהְפֹּךְ אֶל־עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם יְיָ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד: (י) מֵעֵבֶר לְנַהֲרֵי־כוּשׁ עֲתָרַי בַּת־פּוּצַי יוֹבִלוּן מִנְחָתִי:

מעבר לנהרי כוש - יובילון לי מנחה. **עתרי** - את המתפללין אלי. **בת פוצי** - כנסיות נפוצותי אשר הפיצותי.

(יא) בַּיּוֹם הַהוּא לְֹא תֵבוֹשִׁי מִכֹּל עֲלִילוֹתַיִךְ אֲשֶׁר פָּשַׁעַתְּ בִּי כִּי־אָז| אָסִיר מִקִּרְבֵּךְ עַלִיזֵי גַאֲוָתֵךְ וְלֹא־תוֹסְפִי לְגָבְהָה עוֹד בְּהַר קָדְשִׁי:

לא תבושי מכל עלילותיך - כי כבר לקית ונרצה עוונך.

(יב) וְהִשְׁאַרְתִּי בְקִרְבֵּךְ עַם עָנִי וָדָל וְחָסְו בְּשֵׁם יְיָ:

עם עני ודל - עם ענוותן ומקבל עולבן.

(יג) שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא־יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא־יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא־יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי־הֵמָּה יִרְעוּ וְרָבְצוּ וְאֵין מַחֲרִיד: (יד) {פ} רָנִּי בַת־צִיּוֹן הָרִיעוּ יִשְׂרָאֵל שִׂמְחִי וְעָלְזִי בְּכָל־לֵב בַּת יְרוּשָׁלָ͏ִם: (טו) הֵסִיר יְיָ מִשְׁפָּטַיִךְ פִּנָּה אֹיְבֵךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל | יְיָ בְּקִרְבֵּךְ לֹא־תִירְאִי רָע עוֹד:

משפטיך - יסוריך יושטיצא בלעז.

(טז) {פ} בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָמֵר לִירוּשָׁלַ͏ִם אַל־תִּירָאִי צִיּוֹן אַל־יִרְפּוּ יָדָיִךְ: (יז) יְיָ אֱלֹהַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ גִּבּוֹר יוֹשִׁיעַ יָשִׂישׂ עָלַיִךְ בְּשִׂמְחָה יַחֲרִישׁ בְּאַהֲבָתוֹ יָגִיל עָלַיִךְ בְּרִנָּה:

גבור יושיע - גבור הוא אשר יושיע מן האויב. **יחריש באהבתו** - יכסה על פשעיך באהבתו וכן ת"י יכבוש על חובך ברחמתיה.

(יח) נוּגֵי מִמּוֹעֵד אָסַפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ מַשְׂאֵת עָלֶיהָ חֶרְפָּה:

נוגי ממועד - אספתי את המוצאים ממועדי שלא היו משמרים שבתות וימים טובים. **נוגי** - לשון הוצאה כמו הגו סיגים (משלי כ"ה, ד'), כאשר הוגה מן המסילה (שמואל ב כ', י"ג). ואין שורש בתיבה אלא הגימ"ל לבדה. **אספתי** - כליתי. **ממך היו** - מעמך היו. **משאת עליה חרפה** - על אותה אשמה היה לך משאת חרפה.

(יט) הִנְנִי עֹשֶׂה אֶת־כָּל־מְעַנַּיִךְ בָּעֵת הַהִיא וְהוֹשַׁעְתִּי אֶת־הַצֹּלֵעָה וְהַנִּדָּחָה אֲקַבֵּץ וְשַׂמְתִּים לִתְהִלָּה וּלְשֵׁם בְּכָל־הָאָרֶץ בָּשְׁתָּם:

הנני עושה - ת"י הא אנא עביד גמירא ויש לפותרו לשון עישוי כמו ועסותם רשעים (מלאכי ג', כ"א). **בכל הארץ בשתם** - בכל מקום אשר היו שם לבשתם שם אתנם לשם ולתהלה.

(כ) בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבָעֵת קַבְּצִי אֶתְכֶם כִּי־אֶתֵּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכֹל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוּבִי אֶת־שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר יְיָ:

שבת קדש // י"ח אדר // פרשת כי תשא-פרה

חומש - שביעי פרשת כי תשא

(כז) {שביעי} {פ} וַיֹּאמֶר יְ אֶל־מֹשֶׁה כְּתָב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי| הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:

את הדברים האלה - ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה.

(כח) וַיְהִי־שָׁם עִם־יְ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלֻּחֹת אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: (כט) וַיְהִי בְּרֶדֶת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד־מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:

ויהי ברדת משה - כשהביא לוחות האחרונות ביום הכפורים. **כי קרן** - לשון קרנים, שהאור מבהיק ובולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד? רבותינו אמרו (תנחומא כי תשא ל"ז): מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנאמר: ושכתי כפי (שמות ל"ג, כ"ב).

(ל) וַיַּרְא אַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו:

ויראו מגשת אליו - בא וראה כמה גדול כחה של עבירה. עד שלא פשטו ידיהם בעבירה, מהו אומר? ומראה כבוד י"י כאש אוכלת בראש ההר לעיני כל ישראל (שמות כ"ד, י"ז) - לא יריאין ולא מזדעזעין. משעשו העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעין.

(לא) וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל־הַנְּשִׂאִים בָּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:

הנשיאים בעדה - כמו: נשיאי העדה. **וידבר משה אליהם** - שליחותו של מקום. ולשון הווה הוא כל העניין הזה.

(לב) וְאַחֲרֵי־כֵן נִגְּשׁוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְצַוֵּם אֵת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְ אִתּוֹ בְּהַר סִינָי:

ואחרי כן נגשו - אחר שלימד לזקינים, חוזר ומלמד פרשה או הלכה לכל ישראל. תנו רבנן: כיצד סדר משנה:

• משה היה למד מפי הגבורה.

• נכנס אהרן - שנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן - ישב לו לשמאל משה.

• נכנסו בניו - שנה להן משה פירקן. נסתלקו הם - אלעזר ישב לימין משה, איתמר ישב לשמאל אהרן.

• נכנסו הזקנים אחריהם - שנה להן משה פירקן. נסתלקו זקנים - ישבו לצדדין.

• נכנסו כל העם - שנה להן משה פירקן.

נמצא: ביד כל העם - אחד, ביד זקנים - שנים, ביד בני אהרן - שלשה, ביד אהרן - ארבעה כו', כדאיתה בעירובין (בבלי עירובין נ"ד:).

(לג) {מפטיר} וַיְכַל מֹשֶׁה מִדַּבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מַסְוֶה:

ויתן על פניו מסוה - כתרגומו: בית אפי. לשון ארמי הוא, בתלמוד (בבלי כתובות ס"ב:): סוי לבה. ועוד בכתובות (בבלי כתובות ס'.): הוה קא מסוי לאפה - לשון הבטה, היה מסתכל בה. אף כאן: מסוה - בגד הניתן כנגד הפרצוף ובית העינים. ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהן, היה נותן המסוה כנגדן.

(לד) וּבְבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְ לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמַּסְוֶה עַד־צֵאתוֹ וְיָצָא וְדִבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצֻוֶּה:

ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו. ובצאתו: ויצא בלא מסוה, ודבר אל בני ישראל - וראו קרני ההוד בפניו.

(לה) וְרָאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמַּסְוֶה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ:

וכשהוא מסתלק מהם, והשיב את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו - וכשבא לדבר אתו, נוטלו מעל פניו.

(סיום) חסלת כי תשא.

תהלים - פרקים פ"ה ו-פ"ט

תניא - פרק לה

והנה ענין השראת השכינה הוא גילוי אלהותו ית' ואור א"ס ב"ה באיזה דבר והיינו לומר שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד אבל כל מה שלא בטל אליו במציאות לגמרי אין אור ה' שורה ומתגלה בו ואף צדיק גמור שמתדבק בו באהבה רבה הרי לית מחשבה תפיסא ביה כלל באמת כי אמיתת ה' אלהים אמת הוא יחודו ואחדותו שהוא לבדו הוא ואפס בלעדו ממש. וא"כ זה האוהב שהוא יש ולא אפס לית מחשבה דיליה תפיסא ביה כלל ואין אור ה' שורה ומתגלה בו אלא ע"י קיום המצות שהן רצונו וחכמתו ית' ממש בלי שום הסתר פנים: **הגהה** (וכאשר שמעתי ממורי ע"ה פי' וטעם למ"ש בע"ח שאור א"ס ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו תחלה בספי' חכמה והיינו משום שא"ס ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה וכו'):

נ"ך יומי – הגי פרק א'

(א) בִּשְׁנַ֣ת שְׁתַּ֗יִם לְדָרְיָ֙וֶשׁ֙ הַמֶּ֔לֶךְ בַּחֹ֥דֶשׁ הַשִּׁשִּׁ֖י בְּי֣וֹם אֶחָ֑ד לַיָּ֣חַדְשׁ הָיָ֞ה דְּבַר־יְהוָ֤ה בְּיַד־חַגַּי֙ הַנָּבִ֔יא אֶל־זְרֻבָּבֶ֥ל בֶּן־שְׁאַלְתִּיאֵ֖ל פַּחַ֣ת יְהוּדָ֑ה וְאֶל־יְהוֹשֻׁ֣עַ בֶּן־יְהוֹצָדָ֗ק הַכֹּהֵן֙ הַגָּדֹ֔ול לֵאמֹֽר׃

בשנת שתים לדריוש - הוא דריוש מלך פרס שהיה אחר אחשורוש ומצינו במדרש ויקרא רבה (ויקרא רבה י"ג, ה') שבנה של אסתר היה ובימי כורש הראשון עלו זרובבל ויהושע הכהן מבבל לירושלים ברשיון כורש שנאמר: מי בכל עמו וגו' (עזרא א', ג') ועמדו צרי יהודה ובנימין (עזרא ד', א') ושלחו איגרותיהם לכורש לצוות לבטל מלאכת בית המקדש שהתחילו וצוה ובטלום מיום ההוא בטלו כמפורש באדין בטילת עבידת בית אלהנא וגו' (עזרא ד', כ"ד) ובטלה שלש שנים שמלך כורש וארבע עשרה של אחשורוש ושנה הראשונה של דריוש בנו ובשנת שתים נאמרה נבואה זו לחגי לזרזם לחזור ולבנות במלאכה ולא יראו כי לא יבטלום השונאים שהקב"ה יצליחם.

(ב) כֹּ֣ה אָמַ֗ר יְ֠הוָה צְבָאֹ֤ות לֵאמֹר֙ הָעָ֣ם הַזֶּ֔ה אָמְר֖וּ לֹ֣א עֵ֣ת־בֹּ֑א עֶ֥ת־בֵּ֖ית יְהוָ֥ה לְהִבָּנֹֽות׃

העם הזה אמרו - לפי שבטלו אויביהם על ידיהם בראשונה סבורים הם שלא אקיים את דברי שאמרתי לפי מלאת לחרבות ירושלים שבעים שנה (דניאל ט', ב') ולא יבא עוד עת ביתי להבנות אמור להם שבא עתה העת אבל עת הראשון לא היה אלא לפקידה למלאות לתחילת מלכות בבל שבעים שנה (ירמיהו כ"ט, י') וכן היתה לסוף שבעים שנה נפקדו לעלות ע"פ כורש אבל בניין הבית נתלה בחורבות ירושלים שבימי צדקיהו שהיה מאוחר י"ח שנה למלכות בבל כדאמר מר (בבלי מגילה י"א, בבלי ערכין י"ב) גלו בי"ח גלו בי"ט ועתה מלאו הי"ח.

(ג) {פ} וַיְהִ֣י דְבַר־יְהוָ֗ה בְּיַד־חַגַּי֙ הַנָּבִ֔יא לֵאמֹ֖ר׃ (ד) הַעֵ֥ת לָכֶ֛ם אַתֶּ֖ם לָשֶׁ֣בֶת בְּבָתֵּיכֶ֑ם סְפוּנִ֔ים וְהַבַּ֥יִת הַזֶּ֖ה חָרֵֽב׃

העת לכם - לשון תימה לכך נקוד הה"א בפתח. **ספונים** - מכוסים בנסרי ארזים, כמו ויספון את הבית (מלכים א ו', ט') וספון את הבית בארז (מלכים א ז', ג') וכן ת"י הכדין כשר לכון דאתון יתבין בבתיא די מטללין בנסרי דארזיא ובית מקדש' הדין חרוב.

(ה) וְעַתָּ֕ה כֹּ֥ה אָמַ֖ר יְהוָ֣ה צְבָאֹ֑ות שִׂ֥ימוּ לְבַבְכֶ֖ם עַל־דַּרְכֵיכֶֽם׃

על דרכיכם - על עסקיכם שאתם רואין שאין במעשה ידיכם ברכה כמו שהוא אומר זרעתם הרבה והבא מעט (חגי א', ו') כל זה בשביל חורבן ביתי הוא.

(ו) זְרַעְתֶּ֣ם הַרְבֵּ֔ה וְהָבֵ֥א מְעָ֖ט אָכֹ֑ול וְאֵ֣ין לְשָׂבְעָ֗ה שָׁתֹו֙ וְאֵ֣ין לְשָׁכְרָ֔ה לָבֹ֖וש וְאֵ֣ין לְחֹ֑ם לֹ֗ו וְהַמִּשְׂתַּכֵּ֛ר מִשְׂתַּכֵּ֥ר אֶל־צְרֹ֖ור נָקֽוּב׃

והבא מעט - בעון בכורים שבטלו. **אכול ואין לשבעה** - בעון ביטול מנחות. **שתו ואין לשכרה** - שניטל טעם היין לפי שבטלו הנסכים. **לבוש ואין לחום לו** - בעון בגדי כהונה

שבטלו. **והמשתכר משתכר אל צרור נקוב** - כל ריוח שאתם עושים הולך וכלה כנותן מעותיו בקשר בגד נקוב.

(ז) {פ} כֹּה אָמַר יְ צְבָאוֹת שִׂימוּ לְבַבְכֶם עַל־דַּרְכֵיכֶם: (ח) עֲלוּ הָהָר וַהֲבֵאתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבַּיִת וְאֶרְצֶה־בּוֹ [וְאֶכָּבְדָה] (ואכבד) אָמַר יְ:

ואכבדה - חסר ה"א כנגד חמשה דברים שהיו במקדש ראשון ולא היו במקדש שני ארון אורים ותומים ואש ושכינה ורוח הקודש כדאיתא במסכת יומא (יומא כ"א:).

(ט) פָּנֹה אֶל־הַרְבֵּה וְהִנֵּה לִמְעָט וַהֲבֵאתֶם הַבַּיִת וְנָפַחְתִּי בּוֹ יַעַן מֶה נְאֻם יְ צְבָאוֹת יַעַן בֵּיתִי אֲשֶׁר־הוּא חָרֵב וְאַתֶּם רָצִים אִישׁ לְבֵיתוֹ:

פנה אל הרבה - עד הנה הייתם סבורים להביא מן השדה הרבה והבאתם מעט. **ונפחתי בו** - אבי' עליו מכת רקבון ותולעת. **ונפחתי** - לשון נופח באש פחם (ישעיהו נ"ד, ט"ז).

(י) עַל־כֵּן עֲלֵיכֶם כָּלְאוּ שָׁמַיִם מִטָּל וְהָאָרֶץ כָּלְאָה יְבוּלָהּ:

עליכם כלאו שמים - על חוביכון. **כלאו** - מנעו.

(יא) וָאֶקְרָא חֹרֶב עַל־הָאָרֶץ וְעַל־הֶהָרִים וְעַל־הַדָּגָן וְעַל־הַתִּירוֹשׁ וְעַל־הַיִּצְהָר וְעַל אֲשֶׁר תּוֹצִיא הָאֲדָמָה וְעַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־יְגִיעַ כַּפָּיִם: (יב) {פ} וַיִּשְׁמַע זְרֻבָּבֶל | בֶּן־שַׁלְתִּיאֵל וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְכֹל | שְׁאֵרִית הָעָם בְּקוֹל יְ אֱלֹהֵיהֶם וְעַל־דִּבְרֵי חַגַּי הַנָּבִיא כַּאֲשֶׁר שְׁלָחוֹ יְ אֱלֹהֵיהֶם וַיִּירְאוּ הָעָם מִפְּנֵי יְ: (יג) וַיֹּאמֶר חַגַּי מַלְאַךְ יְ בְּמַלְאֲכוּת יְ לָעָם לֵאמֹר אֲנִי אִתְּכֶם נְאֻם־יְ:

במלאכות י"י - בשליחות המקום.

(יד) וַיָּעַר יְ אֶת־רוּחַ זְרֻבָּבֶל בֶּן־שַׁלְתִּיאֵל פַּחַת יְהוּדָה וְאֶת־רוּחַ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־רוּחַ כֹּל שְׁאֵרִית הָעָם וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ מְלָאכָה בְּבֵית־יְ צְבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם:

ויבאו ויעשו מלאכה - התחילו מסתתין באבנים ומנסרין עצים בששי בעשרים וארבעה לחודש (חגי א', ט"ו), ובשביעי בעשרים ואחד היה דבר י"י אל חגי (חגי ב', א').

(טו) {פ} בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה לַחֹדֶשׁ בַּשִּׁשִּׁי בִּשְׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ הַמֶּלֶךְ:

פרק משנה שבועי – פרשת כי תשא

זבחים פרק ג׳

(א) כָּל הַפְּסוּלִין שֶׁשָּׁחֲטוּ, שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה. שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֵׁרָה בְּזָרִים, בְּנָשִׁים, וּבַעֲבָדִים, וּבְטֻמְאִים, אֲפִלּוּ בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ טְמֵאִים נוֹגְעִים בַּבָּשָׂר. לְפִיכָךְ הֵם פּוֹסְלִים בְּמַחֲשָׁבָה. וְכֻלָּן שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַדָּם חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, אִם יֵשׁ דַּם הַנֶּפֶשׁ, יַחֲזֹר הַכָּשֵׁר וְיקַבֵּל.

כָּל הַפְּסוּלִין שֶׁשָּׁחֲטוּ שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה. וְהוּא הַדִּין דַּאֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה שׁוֹחֲטִין. דִּכְתִיב: וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם (ויקרא א׳, ה׳), מִקַּבָּלָה וָאֵילָךְ מִצְוַת כְּהֻנָּה, לְמֵד עַל הַשְּׁחִיטָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָרִים וּבִפְסוּלִים. וְלֹא קָתָנֵי שֶׁשָּׁחֲטוּ דְּמַשְׁמַע דְּיֵעָבַד אִין לְכַתְּחִלָּה לֹא, אֶלָּא מִשּׁוּם טְמֵאִים בִּלְבָד, דְּטָמֵא לְכַתְּחִלָּה לֹא יִשְׁחֹט, גְּזֵרָה שָׁמָא יִגַּע בַּבָּשָׂר. וְטָמֵא שֶׁשָּׁחַט בְּקָדָשִׁים וּכְשֵׁרִים לֹא מַשְׁכַּחַת לַהּ אֶלָּא בְּסַכִּינָא אֲרִיכָא, וּכְגוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד חוּץ לָעֲזָרָה וְשׁוֹחֵט הַבְּהֵמָה שֶׁבְּתוֹךְ הָעֲזָרָה, דְּהָא שְׁחִיטַת קָדָשִׁים בָּעֲזָרָה הַוְיָא, וְאֵין טָמֵא נִכְנָס לָעֲזָרָה. וּבְנִטְמָא בְּשֶׁרֶץ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הַסַּכִּין, דְּלָאו אַב הַטֻּמְאָה הוּא. אוֹ בְּטֻמְאַת מֵת וּכְגוֹן שֶׁבָּדַק קְרוּמִית שֶׁל קָנֶה וְשָׁחַט בָּהּ, אֲבָל בְּסַכִּין לֹא, שֶׁטְּמֵא מֵת מְטַמֵּא אֶת הַסַּכִּין לִהְיוֹת אַב הַטֻּמְאָה כַּיּוֹצֵא בוֹ, וְהַסַּכִּין מְטַמֵּא אֶת הַבָּשָׂר. **לְפִיכָךְ הֵן פּוֹסְלִים אֶת הַקָּרְבָּן בְּמַחֲשָׁבָה.** הוֹאִיל וּרְאוּיִין לַעֲבוֹדָה זוֹ מַחֲשַׁבְתָּן מַחֲשָׁבָה וּפוֹסֶלֶת. **וְכֻלָּן.** הַפְּסוּלִים. **שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַדָּם.** עַל מְנָת לֶאֱכֹל וּלְהַקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ אוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ. **אִם יֵשׁ דַּם הַנֶּפֶשׁ.** עוֹד בַּבְּהֵמָה, יַחֲזֹר הַכָּשֵׁר לַעֲבוֹדָה וְיקַבֵּל וְיִזְרֹק, וְהַזָּבַח כָּשֵׁר. שֶׁאֵין מַחֲשַׁבְתָּן שֶׁל אֵלּוּ פּוֹסַלְתָּן בְּקַבָּלָה, לְפִי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לָהּ, וְאֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת אֶלָּא בִּמְי שֶׁרָאוּי לָעֲבוֹדָה, וּבַדָּבָר הָרָאוּי, וּבַמָּקוֹם הָרָאוּי לַעֲבֹד, דִּכְתִיב: הַמַּקְרִיב אוֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב (ויקרא ז׳, י״ח), בָּרָאוּי לְהַקְרָבָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

(ב) קִבֵּל הַכָּשֵׁר וְנָתַן לַפָּסוּל, יַחֲזִיר לַכָּשֵׁר. קִבֵּל בִּימִינוֹ וְנָתַן לִשְׂמֹאלוֹ, יַחֲזִיר לִימִינוֹ. קִבֵּל בִּכְלִי קֹדֶשׁ וְנָתַן בִּכְלִי חֹל, יַחֲזִיר לִכְלִי קֹדֶשׁ. נִשְׁפַּךְ מִן הַכְּלִי עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ, כָּשֵׁר. נָתְנוֹ עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ, שֶׁלֹּא כְנֶגֶד הַיְסוֹד, נָתַן אֶת הַנִּתָּנִין לְמַטָּה, לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתָּנִים לְמַעְלָה, לְמַטָּה, אֶת הַנִּתָּנִים בִּפְנִים, בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתָּנִים בַּחוּץ, בִּפְנִים, אִם יֵשׁ דַּם הַנֶּפֶשׁ, יַחֲזֹר הַכָּשֵׁר וְיקַבֵּל.

יַחֲזִיר לַכָּשֵׁר. וְלֹא מִפְסִיל בְּמַה שֶׁנָּתַן אוֹתוֹ לַפָּסוּל. **נְתָנוֹ.** פָּסוּל. **עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְנֶגֶד הַיְסוֹד.** דְּהַוְיָא נְתִינָה שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ. אוֹ שֶׁנָּתַן אֶת הַנִּתָּנִים לְמַטָּה לְמַעְלָה, יַחֲזֹר הַכָּשֵׁר וְיקַבֵּל. וּצְרִיכָה לְאַשְׁמְעִינַן בְּכֻלְּהוּ דְּאִית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא בַּחֲזָרָה. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן בָּרִישָׁא, הָוָה אֲמֵינָא הָנָךְ דַּחֲזוּ לַעֲבוֹדַת צִבּוּר כְּגוֹן טָמֵא דַּחֲזִי לְכַתְּחִלָּה בְּצִבּוּר, הִלְכָךְ גַּבֵּי יָחִיד אִיכָּא תַּקָּנְתָּא בַּחֲזָרָה, אֲבָל שְׁמֹאל דְּלֹא חַזְיָא לַעֲבוֹדַת צִבּוּר אֵימָא דְּלֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא בַּחֲזָרָה. וְאִי אַשְׁמְעִינַן שְׁמֹאל, הָוָה אֲמֵינָא שְׁמֹאל אִית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא בַּחֲזָרָה, שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהּ הֶכְשֵׁר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ וְאֶת הַכַּף בִּשְׂמֹאלוֹ, אֲבָל כְּלִי חֹל אֵימָא לֹא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן כְּלִי חֹל, מִשּׁוּם דַּחֲזוּ לְקַדְּשִׁינְהוּ, אֲבָל הָנָךְ אֵימָא לֹא, צְרִיכָא.

(ג) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזָּבַח לָאֱכֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, כָּשֵׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. לֶאֱכֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ

לְהַקְטִיר, פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, כָּשֵׁר. לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין.

לֶאֱכֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכֹל. חוּץ לִזְמַנּוֹ אוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ. **וְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר פּוֹסֵל.** וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

(ד) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזָּבַח לֶאֱכֹל כַּזַּיִת מִן הָעוֹר, מִן הָרֹטֶב, מִן הַקֵּיפָּה, מִן הָאָלָל, מִן הָעֲצָמוֹת, מִן הַגִּידִים, מִן הַטְּלָפַיִם, מִן הַקַּרְנַיִם, חוּץ לִזְמַנּוֹ אוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ, כָּשֵׁר, וְאֵין חַיָּבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא.

קֵיפָּה. תַּבְלִין וְדַק דַּק שֶׁבְּשׁוּלֵי קְדֵרָה. **אָלָל.** שִׁיּוּרֵי הַבָּשָׂר הַנִּדְבָּקִים בָּעוֹר בִּשְׁעַת הֶפְשֵׁט. פֵּרוּשׁ אַחֵר, גִּיד הַצַּוָּאר שֶׁהוּא קָשֶׁה וְאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה שֶׁקּוֹרִין קַפִּיל"וֹ בְּלַעַ"ז. **הַקַּרְנַיִם וְהַטְּלָפַיִם.** וַאֲפִלּוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ בָּהֶן קָרוֹב לַבָּשָׂר שֶׁכְּשֶׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ דָּם, לָא חֲשִׁיב כְּבָשָׂר. **וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל.** אִם הָיָה הַזָּבַח פִּגּוּל, שֶׁחָשַׁב עַל בְּשָׂרוֹ לְאָכְלוֹ חוּץ לִזְמַנּוֹ, וְאָכַל מֵאֵלּוּ, פָּטוּר. **וְטָמֵא.** אִם אָכַל מֵאַחַת מֵאֵלֶּה בְּטֻמְאַת הַגּוּף מִזָּבַח כָּשֵׁר, אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם אוֹכֵל קָדָשִׁים בְּטֻמְאַת הַגּוּף.

(ה) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמֻּקְדָּשִׁין לֶאֱכֹל שָׁלִיל אוֹ שִׁלְיָא בַּחוּץ, לֹא פִגֵּל. הַמּוֹלֵק תּוֹרִין בִּפְנִים לֶאֱכֹל בֵּיצֵיהֶם בַּחוּץ, לֹא פִגֵּל. חֵלֶב הַמֻּקְדָּשִׁין וּבֵיצֵי תּוֹרִין, אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא.

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמֻּקְדָּשִׁין. כָּל הֵיכָא דְּנָקַט הַאי לִישָׁנָא מַיְרֵי בִּנְקֵבוֹת. **לֶאֱכֹל שָׁלִיל.** שֶׁבְּמֵעֶיהָ. **אוֹ שִׁלְיָא.** הָעוֹר הַחוֹפֶה אֶת הַוָּלָד. אֵין מַחֲשָׁבָה זוֹ פּוֹסֶלֶת אֶת הַזֶּבַח. דְּשִׁלִיל וְשִׁלְיָא לָאו גּוּפָא דְּזִבְחָא הוּא. **לֹא פִגֵּל.** הָכִי קָאָמַר, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמֻּקְדָּשִׁין לֶאֱכֹל שִׁלִיל אוֹ שִׁלְיָא חוּץ לִמְקוֹמוֹ, לֹא פָסַל. וְאִם חָשַׁב לֶאֱכֹל מֵהֶן חוּץ לִזְמַנּוֹ, לֹא פִגֵּל. **חֵלֶב הַמֻּקְדָּשִׁין וּבֵיצֵי תּוֹרִין אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל.** אִם פִּגֵּל בַּזֶּבַח וְאָכַל מֵחֶלֶב שֶׁבְּדֶדֶיהָ, לֹא מְחֻיָּב עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל, דְּלָאו גּוּפָא דְּזִבְחָא הוּא.

(ו) שְׁחָטוֹ עַל מְנָת לְהַנִּיחַ דָּמוֹ אוֹ אֶת אֵמוּרָיו לְמָחָר, אוֹ לְהוֹצִיאָן לַחוּץ, רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל, וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. שְׁחָטוֹ עַל מְנָת לִתְּנוֹ עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ שֶׁלֹּא כְנֶגֶד הַיְסוֹד, לִתֵּן אֶת הַנִּתָּנִין לְמַטָּה, לְמַעְלָה, וְאֶת הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה, לְמַטָּה, אֶת הַנִּתָּנִין בִּפְנִים, בַּחוּץ, וְאֶת הַנִּתָּנִין בַּחוּץ, בִּפְנִים, שֶׁיֹּאכְלוּהוּ טְמֵאִים, שֶׁיַּקְרִיבוּהוּ טְמֵאִים, שֶׁיֹּאכְלוּהוּ עֲרֵלִים, שֶׁיַּקְרִיבוּהוּ עֲרֵלִים, לְשַׁבֵּר עַצְמוֹת הַפֶּסַח וְלֶאֱכֹל הֵימֶנּוּ נָא, לְעָרֵב דָּמוֹ בְּדַם פְּסוּלִין, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין הַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת אֶלָּא חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְהַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁלֹּא לִשְׁמָן.

לְהַנִּיחַ אֶת דָּמוֹ אוֹ אֶת אֵמוּרָיו לְמָחָר. לֹא שֶׁיַּקְטִירֵם לְמָחָר, דְּהַאי מַחֲשָׁבַת חוּץ לִזְמַנּוֹ הִיא וּפִגּוּל גָּמוּר הָוֵי. אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁיַּנִּיחַ הַכֹּל לְמָחָר וְלֹא יַקְטִירֵם. **רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל.** הוֹאִיל וּמִפְסַל בְּהוֹצָאָה וּבְהִנּוּחַ, מִפְסַל נַמִּי בְּמַחֲשָׁבַת הוֹצָאָה וְהִנּוּחַ. וּכְשֵׁם שֶׁאִם הִנִּיחָן לְמָחָר פָּסוּל, דְּדָם נִפְסָל בִּשְׁקִיעַת הַחַמָּה, כָּךְ אִם חָשַׁב עֲלֵיהֶן לְהַנִּיחָם לְמָחָר, פָּסַל. **וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין.** הוֹאִיל וְלֹא חָשַׁב לֹא לְהַקְטִיר וְלֹא לִזְרֹק וְלֹא לֶאֱכֹל חוּץ לִזְמַנּוֹ, וְכֵן לֹא חָשַׁב לֹא לְהַקְטִיר וְלֹא לִזְרֹק וְלֹא לֶאֱכֹל חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁחָשַׁב לְהַנִּיחַ לְמָחָר אוֹ לְהוֹצִיא חוּץ לִמְקוֹמוֹ, לֹא פָסַל. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים. וְהָא דְּלֹא פָסַל רַבִּי יְהוּדָה בִּמְחַשֵּׁב בַּדָּמִים הַנִּתָּנִין לְמַטָּה לָתֵת אוֹתָם לְמַעְלָה הוֹאִיל וְאִם עָשָׂה כֵּן פָּסַל, מִשּׁוּם דִּסְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁהַחוֹשֵׁב לִזְרֹק הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ כְּאִלּוּ חָשַׁב לְזָרְקוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַחֲשֹׁב לִזְרֹק חוּץ לָעֲזָרָה.

השיעור השבועי - פרשת כי תשא-פרה

עומק האמונה במשה

מעין גנים - 'נקודה הסידית' בפרשת כי תשא

משה רבינו מול עגל הזהב

עומק פרשת כי תשא הוא ההתמודדות בין משה רבינו - המביא את ה' אל העם ומיצג אותו בפניהם - לבין העגל, אותו מנסים העם ליצור כתחליף כאשר הם חשים ש"זה משה האיש לא ידענו מה היה לו"[א]. כך, בפשטות, יש בחטא העגל כפירה במשה רבינו יותר ממה שיש בו כפירה במלכות ה' או עבודה זרה[ב]. ליתר דיוק, חטא העגל מגלה שתפיסה לא נכונה של העם את משה רבינו ותפקידו הולידה בשעת משבר את חטא העגל.

העמקה בדבר דורשת עיון במשמעות דמות הצדיק, משה רבינו, תוך דגש על התגלותה בפרשתנו. לכאורה, ניתן לחשוב שחטא העגל מוכיח שתאוה לממש ולהגשים את ה', חיפוש דמות אלקית במציאות וחוית "ויאמינו בהוי' ובמשה עבדו"[ג] (שלכאורה משווה עבד לקונו) הם בעיות המתדרדרות עד לחטא העגל.

אכן, עיון מגלה דווקא בפרשתנו מודגש - כמה פעמים, באופן יוצא דופן - כי משה עבד ה' הוא מימוש ה' בעולם, "עצמות ומהות כפי שהלביש עצמו בתוך גוף"[ד]. לכן ברור שעומק העימות בפרשה הוא בין התפיסה הנכונה של צדיק האמת, משה רבינו, כממוצע מחבר בין ה' וישראל - המביא את דבר ה' לעם ומגלה את האלקות לעיניהם - לבין תפיסה מעוותת של ממוצע כזה, המביאה לעבודת עגל הזהב.

הוי' א־להי ישראל

שלש פעמים בפרשה מוזכר ה', ובאופן סמוי מדובר בכנוי למשה רבינו עצמו:

אחר חטא העגל אומר משה "מי להוי' אלי... כה אמר הוי' א-להי ישראל שימו איש חרבו על ירכו והרגו איש את אחיו...". בתנא דבי אליהו[ה] נאמר:

> מעיד אני עלי שמים וארץ שלא אמר הקב"ה למשה לעמוד בשער המחנה ולומר "מי להוי' אלי" ולשום איש את חרבו על ירכו ולהרוג איש את אחיו ורעהו וקרובו, והוא אמר "כה אמר הוי' א־להי ישראל וגו'"?! אלא שהיה משה דן בעצמו ואמר בלבו, אם אני אומר לישראל "הרגו איש את אחיו ורעהו וקרובו" יהיו ישראל דנין (קל וחומר) ויאמרו לי: לא כך למדתנו רבינו, סנהדרין שהרגו נפש א' מישראל פעם אחד בשבוע נקראת מחבלנית? מפני מה אתה הורג ג' אלפים ביום אחד? לפיכך תלה בכבוד של מעלה ואמר "כה אמר הוי' א–להי ישראל שימו איש חרבו על ירכו וגו'".

[א] שמות לב, א-כג.
[ב] וראה באורך רמב"ן לשמות לב, א.
[ג] שמות יד, לא.
[ד] ראה שיחת אחש"פ תש"י, וביאורה באריכות בספר לב לדעת מאמר "וצדיק יסוד עולם".
[ה] פ"ד.

כלומר, ציווי "הוי' א-להי ישראל" הוא בעצם ציווי של משה רבינו. כמובן, לא מדובר בציווי 'לא תורני' - משה לא הורג אנשים מדעתו - אלא ש"שכינה מדברת מתוך גרונו של משה"[ו] ובו מתגלה "הוי' א-להי ישראל". ורמז מופלא: "**הוי' א-להי ישראל**" עולה **משה רבינו**[ז] (וכן הוא עולה **תריג**, לרמז שגם הוראה זו, מדעת משה, היא אלקית ככל **תריג** מצוות התורה)!

בעקבות החטא נטה משה את אהלו מחוץ למחנה - "והיה כל מבקש הוי' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה"[ח] - ופרשו כי "מבקש הוי'" הוא "מבקש משה"[ט].

הבטוי "הוי' א-להי ישראל", החוזר רק שלש פעמים בתורה, מופיע פעם נוספת בפרשה: "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדן הוי' א-להי ישראל"[י], פסוק שנדרש בזהר על גלגולו העיקרי של משה: "מאן 'פני האדן'? דא רבי שמעון בר יוחאי"[יא]. דרשה זו, פנימיות דרשת חז"ל ש"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל"[יב], מובנת היטב בשל האור האלקי הקורן מ"פני משה", כמתואר בפרשתנו.

פנימיות וחיצוניות התורה

מהו ההבדל המהותי בין ראית משה כמיצג ה' בעולם וקרוי בשמו, לבין יחס כזה לעגל? או, נכון יותר, מהו ההבדל בין תפיסה נכונה של משה כממוצע המחבר את ה' לעולם לבין תפיסה - דומה אך שגויה - הגורמת לחטא העגל? על ההבדל המהותי נעמוד מתוך עיון בתפקיד משה ותורתו בהבאת ה' לעולם:

בכלל, תפקיד משה ותורתו הוא חיבור בין ה' לעולם כך שהעולם (וישראל בפרט) יחושו את ה' במציאות. בכל התורה ה' 'נותן את עצמו'[יג], אך בפרטות יש בכך שני ממדים: הפן הגלוי בתורה הוא הלכות מעשיות - 'תרגום' רצון ה' למציאות המוכרת, לשפת העולם. בפן זה התורה היא כעין ממוצע מפסיק בין ה' כפי שהוא לעצמו לבין עולמו, אך דווקא דרך ההפסק מתבצע תרגום המאפשר להכניס את דבר ה' לעולם. הפן הנסתר בתורה הוא רזי התורה, שלא פונים לעולם בשפתו אלא מתארים את האלקות בשפתה שלה - למרות שסודות אלו לא נתפסים לגמרי במח האדם, הם יוצרים אצלו תחושת הפלאה עמוקה ביחס לה' וגורמים לו להתבטל אליו לחלוטין. בכך התורה היא ממוצע המחבר ומביא את האלקות עצמה לעולם כך שישראל יוכלו להבטל אליה[יד].

ובסגנון נוסף: בפן הגלוי מודגש לימוד תורה, כשהלומד לא מתימר לחוש בה' וברצונו העצמי - שלעתים, במקרים בהם נדרשת "הוראת שעה", לא כתוב בתורה הגלויה - ואילו בפן הנסתר הדגש

[ו] ע"פ זהר ח"ג ז, א; רלב, א; רסה, א; שמות רבה ג, טו; ויקרא רבה כ, ג; מכילתא שמות יח, יט.

[ז] של"ה תושבע"פ מסכת שבועות, מעלה ה - "מעלת הסרסור הוא משה רבינו" (קצז, ב); זרע קדש ואתחנן, ד"ה "וי"ל... שיש סוד העיבור".

[ח] שמות לג, ז.

[ט] רבנו בחיי עה"פ: "מכאן שנקרא משה בשם המיוחד", וזו דרך רש"י בפירושו עה"פ.

[י] שמות לד, כג.

[יא] זהר ח"ב לח, א.

[יב] ר"ה טז, ב.

[יג] שבת קה, א: "אנא נפשי כתבית יהבית" (אני את עצמי כתבתי ונתתי).

[יד] שני פנים אלו בתורה הם גם שני סגנונות נבואה - נבואת "כה אמר ה'", בה התנבאו כל הנביאים, ונבואת "זה הדבר", שנוספת אצל משה רבינו. בנבואת "כה" מופיע דבר ה' בתרגום ללשון העולם, ולכן היא מסר הדומה בלבד למסר האלקי הטהור, המופשט ממושגי העולם. לעומת זאת, נבואת "זה" היא מסר אלקי טהור, ללא הפסקה ותרגום למושגי העולם, ומשה מתנבא כך בהיותו מזדהה עם ה' ועם הדבור האלקי הטהור.

הוא על קשר לה' כפי שהוא לעצמו, כשהלומד יכול לזהות רצון סמוי מהפן הנגלה בתורה ולחוש בו 'מדעתו'. הדבר מתבטא כבר בהופעה הראשונה של משה כ"הוי' א-להי ישראל", כשמשה פועל בהשראה אלקית שמעל לתורה הגלויה ומורה מדעתו - ו"שכינה מדברת מתוך גרונו" - הוראה שנראית מופרכת לפי כללי התורה הנגלית הרגילים.

נראה שתפיסת הפן של הממוצע המפסיק (הקדוש) במשה ובתורתו היא שהביאה בסופו של דבר לחטא העגל. ראית התורה רק מהפן החיצוני-האנושי, בו עובר אור ה' דרך הפסק ותרגום, עלול להביא להפסק מוחלט - ליחס רק ליצוג 'מציאותי' של ה' וריחוק מה' עצמו.

"אנא סימנא בעלמא"

בעומק יותר, גם בתפיסת ממוצע מחבר שלא חודר לגמרי לעולם האדם יש חסרון, שתרם גם הוא לחטא העגל. ונסביר:

יש הבדל פנימי בין שני סוגי חבור ה' לעולם: בנגלה שבתורה יש ממשות למשה ולעולם של שומעיו, הכל נאמר בשפת העולם והעם יכול לשמוע בלי להתבטל ולצאת מקיומו בעולם[טו]. בפנימיות מודגש הבטול בפני ה', משה בטל וכשישראל מתחברים לאורו הפנימי הם בטלים עמו באלקות. אם ישראל לא תופסים את משה כראוי - לא חשים שפנימיות התורה דורשת את בטול האנושי בפני ה' (הגורם לגילוי ה' באדם) - אזי כשנעלם ה'ציור' החיצוני של משה בבטול לה' אין הם אוחזים בו ועולים עמו, אלא מחפשים לו תחליף בעולמם.

העם חש שה' מאיר במשה, אך חשב שהגילוי שייך לחיצוניות דמותו של משה - ולכן שייך למשה בלבד, ולא לכל יהודי (שדמותו אחרת, שהרי "לא קם... כמשה"[טז]). לו ידעו ישראל שגילוי ה' במשה מופשט מכל ציור, היה מובן להם שהעלמות דמותו משה החיצונית מגלה בו פן עליון - את היותו ממוצע מחבר המאפשר גם להם לפשוט את דמותם החיצונית ולגלות בעצמם את ה', כבמשה.

למעבר מתפיסה משה בחיצוניות (תוך מיקוד בדמותו, או בתחליפיה) לתפיסתו בפנימיות (בבטולו חסר הציור, שקיים בכל יהודי) דרוש תהליך, המתחולל בשלשת גילויי משה כ"הוי' א-להי ישראל" אחר חטא העגל שהוזכרו לעיל. שלשת השלבים מכוונים, כבכל תהליך מתוקן, להכנעה-הבדלה-המתקה[יז]:

בשלב הראשון מתגלות פני ה' במשה כבאות להכניע את ישותם החיצונית של ישראל - לעשות דין באלו המעיזים לתת 'ציור' לגילוי ה' בעולם (ובדקות, במי שרואה את עיקר דמות ה' בחיצוניות התורה); בשלב השני מתגלות פני ה' במשה היוצא אל מחוץ למחנה ונבדל ממציאות העם, וכל מבקש ה' מוזמן להבדל מהקיום במחנה האנושי; בשלב השלישי מאיר ה' מפני משה ל"כל זכורך", שוכן בתוכם וממתיק את מציאותם - מתברר שאין הדבר מיוחד למשה לבדו, אלא לכל צדיקי האמת ומהם לכל ישראל, "ועמך כֻּלם צדיקים"[יח]. כפי שאמר רשב"י על עצמו "אנא סימנא בעלמא"[יט] - אני סימן בעולם לכל יהודי כיצד לגלות את עצמות ה' (ה"חלק אלו-ה ממעל ממש"[כ]) שבקרבו.

[טו] מסיבה זו בקשו ישראל ממשה שיעמוד בין ה' וביניהם ו'יתרגם' את דבר ה' - "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות" (שמות כ, טז) - בעוד שכששמעו מפי ה' פרחה נשמתם לעוצם הבטול באור ה'.

[טז] דברים לד, י.

[יז] כש"ט (קה"ת) אות כח.

[יח] ישעיה ס, כא.

[יט] זהר ח"א רכה, א.

[כ] תניא פ"ב.

לוח הילולא דצדיקיא לשבוע פרשת כי תשא

יום ראשון, י"ב אדר

הרה"ק רַבִּי שְׁלֹמֹה בהרה"ק ר' חֲנוֹךְ הֶעניִךְ מִסַּאסוֹב (תרע"ט)

הרה"ק רַבִּי נַפְתָּלִי צְבִי בהרה"ק ר' שְׁלֹמֹה הַלְבֶּרְשְׁטַאם מִבָּאבּוֹב (תשס"ה)

יום שני י"ג אדר

רַבֵּנוּ יְהוּדָה ב"ר שְׁמוּאֵל הֶחָסִיד, בַּעַל 'סֵפֶר חֲסִידִים' (תתקע"ז)

הַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה בהג"ר דָּוִד פַיינְשְׁטַיין, בַּעַל 'אִגְּרוֹת מֹשֶׁה' וְ'דִבְּרוֹת מֹשֶׁה' (תשמ"ו)

יום שלישי י"ד אדר - פורים דפרזים

הגה"ק רַבִּי שָׁאוּל יְחֶזְקֵאל בהג"ר אַבְרָהָם שְׁלֹמֹה גְּרִינְפֶּעלְד מִלִּיטְשִׁיק, בַּעַל הַ'מָגֵן שָׁאוּל' (תר"ט)

הַקָּדוֹשׁ ר' בָּרוּךְ־קוֹפִּיל גּוֹלְדְשְׁטֵיְין הי"ד (תשנ"ד)

יום רביעי, ט"ו אדר - שושן פורים

הרה"ק רַבִּי יוֹסֵף בהרה"ק ר' דֹּב בָּער'טְשָׁע לֵייפֶּער מִפִּיטְסְבּוּרְג, בַּעַל 'צִדְקַת יוֹסֵף' (תשכ"ו)

הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב קָאפִּיל ב"ר קְלוֹנִימוּס מִלִּיקוֹב (תקכ"ט)

הגה"צ רַבִּי שְׁמַרְיָהוּ יוֹסֵף חַיִּים קַנְיֶבְסְקִי זיע"א (תשפ"ב)

יום חמישי, ט"ז אדר

הרה"ק רַבִּי אֶלְעָזָר מְנַחֵם מֶנְדֶל בהרה"ק ר' מֹשֶׁה מִלֶּעלוֹב (תרמ"ג)

שבת קדש, י"ח אדר

הרה"ק רַבִּי אַבְרָהָם בהרה"ק ר' שָׁלוֹם שַׁכְנָא מִפְּרוֹהבִּישְׁט (תקע"ג)

הגה"ק רַבִּי שִׁמְעוֹן בהגה"ק ר' מֹשֶׁה סוֹפֵר מִקְּרָאקָא, בַּעַל 'מִכְתַּב סוֹפֵר' (תרמ"ג)

הגה"צ רַבִּי יִשְׂרָאֵל זְאֵב בהג"ר מֹשֶׁה צְבִי מִינְצְבֶּרְג מִירוּשָׁלַיִם (תשכ"ב)

הרה"ק רַבִּי אַבְרָהָם מְנַחֵם בהרה"ק ר' יְהוּדָה מֹשֶׁה דַּנְצִיגֶר מֵאֲלֶכְסַנְדֶּר, בַּעַל 'אִמְרֵי מְנַחֵם' (תשס"ה)

רבי משה פיינשטיין - י"ג אדר

לעמוד בנסיון

רבי משה פיינשטיין היה מגדולי הפוסקים וראשי הישיבות בתקופתו. גדלותו התורנית נודעה בעיקר בזכות תשובותיו ההלכתיות שרוכזו בספרי "אגרות משה". הוא היה נערץ על גדולי ישראל ורבבות יהודים. נולד ביום ז' באדר תרנ"ה לרב דוד פיינשטיין, רבה של קהילת החסידים באודדה ומצאצאי משפחת הגר"א. בילדותו למד אצל אביו, ורכש בקיאות בשלוש הבבות. לפני בר מצווה החל ללמוד בישיבת "עץ חיים" שבסלוצק, אצל הגאון הרב איסר זלמן מלצר, ובשנת תר"ע נסע יחד עם קבוצה מטובי הבחורים בישיבה, לייסד ישיבה בשקלוב בראשות הרב פסח פרוסקין - אותו החשיב הרב פיינשטיין כל ימיו לרבו המובהק. בהיותו בגיל שבע עשרה כבר היה בקי בכל הש"ס ובגיל תשע עשרה כבר היה בקי בארבעת חלקי השולחן ערוך עם מפרשיהם. בתרע"ו התמנה לרב בעיר מולדתו, אוזדה, ולאחר מלחמת העולם הראשונה עסק רבות בהתרת עגונות. בתרפ"א התמנה כרב ואב"ד בעיר לובאן ובתפקיד זה שימש עד שנת תרצ"ז, בה הגיע לארצות הברית. זמן קצר לאחר הגעתו התמנה לראש ישיבת "תפארת ירושלים" בניו יורק, ובתפקיד זה שימש במשך ארבעים ותשע שנים, עד להסתלקותו בי"ג אדר ב', תשמ"ו.

***

רבי יעקב קמניצקי זצ"ל פגש פעם את ידידו רבי משה פיינשטיין זצ"ל, כשהוא במצב רוח מרומם ביותר. סיפר לו רבי משה, כי באותו היום עמד בניסיון שנשלח לו מן השמיים:

"לפני כמה חודשים שימשתי כדיין בדין תורה, ולאחר שפסקתי לזכות אחד מן הצדדים, קיבלתי שיחת טלפון מאחד מידידיו של המפסיד. הוא האשים אותי בגסות כי טעיתי בדבר משנה וכו', ומשום כך אין תוקף לפסק הדין.

היום, נדהמתי לראות בביתי את אותו אדם שפגע בי באופן כה מביש. התברר כי הוא בא לבקש ממני 'קבלה' (-אישור) להיות שוחט. המחשבה הראשונה שעלתה בי הייתה לסלקו מן הבית... אך לבסוף החלטתי, שמכיוון שביום הכיפורים מחלתי לכל מי שפגע בי, אסור לי לשמור טינה למישהו.

הכנסתי אותו לחדרי, ערכתי לו מבחן על ידיעותיו בהלכות שחיטה, ולאחר שהלה הצליח בבחינה הענקתי לו את ה'קבלה' לשמש כשוחט. כשעמד לצאת, הוכחתי אותו על התנהגותו ואמרתי לו שעבר על העבירה החמורה של ביזוי כבוד התורה. אולם הצעיר טען כי אינו מבין במה המדובר, מה גם שמעולם לא התקשר אלי! ניכרים היו דברי אמת, ושלחתי אותו לדרכו. המסקנה המתבקשת היא, כפי הנראה, שאדם אחר הסתתר תחת שם מזויף ודיבר איתי כאילו בשמו".

לאחר שסיפר זאת, תיאר רבי משה לידידו את השמחה הגדולה שחש לאחר שעמד במבחן הקשה, והתעלם מעלבונו האישי אף על פי שחשב כי העומד לפניו הוא זה שפגע בו.

***

פעם היה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל באספה שנערכה בבית מלון בניו יורק. באמצע חזרת הש"ץ, באו וקראו לו: יש טלפון מארץ ישראל! אבל הרב לא זז. ניסו שוב: רבי, יש לך טלפון! ועדיין הרב לא זז ממקומו... בסופו של דבר, סיים היהודי שעמד לצידו את תפילת שמונה עשרה, ואז יצא הרב מן החדר. כששאלו אותו למה לא יצא קודם לכן, השיב: הלא היה קיר לפני (ההלכה האוסרת לעבור לפני המתפלל), ואיך אעבור?!
[זכרונם לברכה]
***

באחד מימי חול המועד סוכות תשל"ב, הכריזו בזאל הקטן שב 770 שהרבי קורא לכל אלו שהגיעו מרוסיה לאחרונה, לחדרו. הגיעו לערך עשרים וחמשה אנשים. הרבי היה עם משקפיים ועיין בספר. לאחר זמן, פנה הרבי למזכיר הרב חדקוב ושאל אם כולם נמצאים וכאשר נענה שכן, פנה הרבי לנוכחים ואמר שהוא רוצה שיסעו לרב פיינשטיין ויספרו לו על החיים ברוסיה. בין השאר התבטא: "ספרו לו הכל, בלי עניוות"...
כאשר יצאו מחדר הרבי, חיכו המזכירים הרב ירחמיאל בנימין קליין ור' חיים יהודה קרינסקי עם שתי מכוניות, שתי המכוניות שהרבי נוסע בהן, ועימן נסעו לרב פיינשטיין. הרב פיינשטיין התפעל מאוד לראות אברכים ובחורים צעירים, שרובם נולדו שנים רבות לאחר המהפכה הקומוניסטית, כולם יראים ושלמים ויודעים ללמוד דף גמרא, לא פחות מבחור ממוצע בארצות הברית. כשאמרו לו שהרב יעקב נוטיק בקי בחצי מהש"ס, יצא מכליו ושאל אותו: "איך עשיתם את זה? איך הצלחתם לעמוד בניסיונות?!". הרב נוטיק ענה לו: "הייתה לנו ברירה?...". לאחר מכן פנה ר' משה אל הבחורים הצעירים ושאל אותם מה הם לומדים ושאלות בפרק "האומר" במסכת קידושין. כאשר ענו על השאלות ברהיטות, הרב פיינשטיין החל לבכות ולנגב את עיניו.

***

רבי משה פיינשטיין ידע היטב מה משמעותו של השלטון הקומניסטי ברוסיה, שהחל בהיותו כבן שלושים וחמש: אחיו הרב מרדכי נהרג בידי הרשעים, והוא עצמו סיכן את חייו פעם אחר פעם כשלימד תורה והציל חיי יהודים נוספים. כאשר ראה נערים צעירים המתמידים בלימוד התורה, על אף שכל חייהם חוו רדיפות, חש כי זו תופעה מדהימה הנוגעת לעומק הלב. בחסידות מבואר, כי הבכי הוא "מותרי מוחין" - תגובה של האדם לחוויה ששכלו איננו יכול להכיל. עוצמת הגילוי האלוקי גודשת את הראש, ו'נשפכת' החוצה כדמעות... כאן, הגילוי הוא עד כמה "אורייתא, קודשא בריך הוא וישראל כולא חד": "ישראל" היינו אותם אברכים שיצאו מאחורי מסך הברזל, "תורה" היינו התורה שלמדו, והקדוש ברוך הוא מתגלה במסירות הנפש האדירה שלהם ללמוד את תורת ה'.

בסיפורים הנוספים שהבאנו מתבלט שוב כיצד רבי משה, כתלמיד חכם אמיתי, היה רגיש ביותר כלפי קוצו של יוד מן ההלכה - ובעיקר כלפי רגשות הזולת (כפי שההלכה קובעת). ומעניין שכאשר מחל על כבודו (וחכם שמחל על כבודו - כבודו מחול), התגלה שהפוגע כלל אינו זה שלפניו! הדבר מזכיר מעט את אמרתו של רבי נחמן, כי "מי שהם [בעלי מחלוקתו] חולקים עליו, גם אני חולק עליו [ואין זה אני כלל]". כאשר חושפים את הפנימיות שמאחורי המסכות החיצוניות, מתברר כי כל היהודים מאוחדים עם ה' וזה עם זה - והמחלוקות נובעות רק מטעות בזיהוי.

אחדות התורה

מָה מְאַחֵד אוֹתָנוּ? הַדֶּבֶק שֶׁמְּחַבֵּר אוֹתָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתּוֹרָה. זֶהוּ הַחִבּוּר הָאֲמִתִּי. מֻמְלָץ מְאֹד - לִפְנֵי כְּשֶׁנָּה הִתְחַלְנוּ לִלְמֹד כָּל יוֹם פֶּרֶק תָּנָ"ךְ. אִם כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת פֶּרֶק הַתָּנָ"ךְ הַזֶּה, כַּמָּה שֶׁזֶּה כְּאִלּוּ חִיצוֹנִי - זֶה בְּהֶחְלֵט מְחַבֵּר. חוּץ מֵהַחָתָ"ת שֶׁל הָרַבִּי הַקּוֹדֵם, הָרַבִּי הוֹסִיף גַּם רַמְבָּ"ם, וְזֶהוּ הַחִבּוּר בֵּין הַחֲסִידִים, הַלִּמּוּד הַיּוֹמִי הַזֶּה. בִּשְׁבִילֵנוּ אֲנַחְנוּ הוֹסַפְנוּ כַּמָּה דְּבָרִים לֹא קָשִׁים. לֹא מְסֻבָּךְ: פֶּרֶק תָּנָ"ךְ (אֲנַחְנוּ הַיּוֹם בְּסֵפֶר אִיּוֹב, סֵפֶר הַפְּסִיכּוֹלוֹגְיָה הֲכִי חָשׁוּב בַּתָּנָ"ךְ), וּפֶרֶק מִשְׁנָה (שָׁבוּעַ הַבָּא מְסַיְּמִים חֲגִיגָה, סוֹף סֵדֶר מוֹעֵד, וּמַתְחִילִים סֵדֶר נָשִׁים). לְדַעְתִּי, מְאֹד מְאֹד רָצוּי שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב כָּאן יִלְמַד אֶת גַּם אֶת הַחָתָ"ת, וְגַם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. זֶה בֶּאֱמֶת מְחַבֵּר, הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְחַבְּרִים אוֹתָנוּ בְּיַחַד.

[מתוך שיעור ב"ד אייר תשפ"ג]

